

Európai
Bizottság

Igazságos átmenet **Heves vármegyében**

Kihívások és lehetőségek elemzése

A jelentést az EU CriT kezdeményezés
START mechanizmusa készítette a
BDSZ-szel együttműködésben

Kapcsolat: secretariat@coalregions.eu
2024. június

Energy

Európai Bizottság

Energiaügyi Főigazgatóság

B Igazgatóság - ENER.B1. - Fogyasztók, helyi kezdeményezések, igazságos átmenet

EC-ENER-JUST-TRANSITION@ec.europa.eu

Európai Bizottság

B-1049 Brüsszel

ISBN: 978-92-68-18926-9

doi: 10.2833/76451

MJ-02-24-759-HU-N

Kézirat lezárásának időpontja: 2024. július

Első kiadás

E dokumentum tartalma nem tekinthető az Európai Bizottság hivatalos állásfoglalásának.

Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2024

© Európai Unió, 2024.

Az Európai Bizottság dokumentumainak további felhasználására vonatkozó politikát a bizottsági dokumentumok további felhasználásáról szóló, 2011. december 12-i 2011/833/EU bizottsági határozat (HL L 330., 2011.12.14., 39. o.) hajtja végre. Ellenkező értelmű megjegyzés hiányában e dokumentum további felhasználása a Creative Commons Nevezd meg! 4.0 nemzetközi (CC BY 4.0) licenc alapján engedélyezett (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.hu>). Ez azt jelenti, hogy a további felhasználás a forrás megfelelő megnevezésével és az esetleges változtatások feltüntetésével megengedett.

A nem az Európai Unió tulajdonában lévő elemek felhasználása vagy sokszorosítása érdekében közvetlenül a szerzői jog tulajdonosához kell engedélyért fordulni. Az Európai Unió a következő elemek tekintetében nem rendelkezik szerzői joggal:

1., 12., 13. oldal: Az MVM Mátra Energia Zrt. honlapja.

6, 20, 26. oldal: Czímer Tamás, Berzsényi Gergely

3. oldal: Jasmina_K (Envato)

8. oldal: 1footage (Envato)

16. oldal: irenanna_sowinska (Envato)

17. oldal: Rawpixel (Envato)

23. oldal: halfpoint (Envato)

26. oldal: FabrikaPhoto (Envato)

Előszó

2023 júniusától 2024 márciusáig az EU Szénipari régiók az átalakulásban kezdeményezés technikai segítségnyújtási programjának (START) szakértői együtt dolgoztak a Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezetével (BDSZ) a Heves vármegyei gazdasági és munkaerő-piaci átalakulással kapcsolatos kérdések azonosításán és elemzésén.

A BDSZ START-támogatás iránti kérelme válasz volt az MVM Mátra Energia Zrt. 2025-re tervezett lignittüzelésű villamosenergia-termelésének közelgő leállítására és annak várható munkaerő-piaci következményeire, különösen az erőműtől, valamint a visontai és bükkábrányi bányáktól¹ függő közösségek foglalkoztatására és jövedelmére. Tekintettel arra, hogy a BDSZ küldetése tagjainak - akik közül 1800-an bányászati tevékenységet folytatnak - érdekvédelme és érdekképviselése, a szakszervezet szerette volna jobban megérteni az átmenet során elbocsátott munkavállalók iránti potenciális keresletet a helyi gazdaságban.

A pályázat 2023 elején lett jóváhagyva, amikor is a lignit kivezetésének ütemterve kevésbé egyértelművé vált, ami vitathatatlanul csökkentette a sürgősség érzését a magyar érdekeltek körében. Mindazonáltal ahhoz, hogy Magyarország teljesítse a szén-dioxid-mentesítéssel kapcsolatos kötelezettségvállalásait, a kivezetésnek a következő néhány évben meg kell történnie, ezért továbbra is részletes és időben történő tervezésre és előkészítésre van szükség. A magyar kormány azzal számol, hogy a lignittüzelésű villamosenergia-termelés az új gáztüzelésű erőmű 2027-re tervezett üzembe helyezése után szűnik meg.

A START-csapat és a BDSZ közös elemzése három fő területre vonatkozik:

- a korai nyugdíjazási csomagokkal kapcsolatos uniós megközelítések összehasonlítása, valamint az idősebb bányászok és erőműves dolgozók támogatása;
- a heves vármegyei kkv-k zöldgazdasági diverzifikációjával és alkalmazkodásával kapcsolatos lehetőségek és az érintett munkavállalók számára munkahelyteremtési lehetőségek; valamint
- olyan projektötletek azonosítása, amelyek segíthetik a helyi kkv-kat a zölddiverzifikáció és alkalmazkodás folyamatában, valamint a munkahelyteremtésben.

Az elemzés alapjául széleskörű szakirodalmi kutatások, valamint a helyi KKV-k bevonása szolgált, amelyek felmérések, interjúk és a gyöngyösi Károly Róbert Campuson a helyi és országos érdekeltekkel két alkalommal megtartott kerekasztal-beszélgetések formájában történtek.

A munka a START-csapat és a BDSZ közötti konstruktív partnerségben zajlott. A lignit kivezetési ütemtervével kapcsolatos bizonytalanság ellenére dicséretes a BDSZ szakmai hozzáállása ehhez a projekthez, és az igazságos átmenet biztosítása iránti elkötelezettsége az érintett munkavállalók és közösségek számára.

1. A visontai bánya az erőmű szomszédságában van, míg a bükkábrányi bánya mintegy 50 kilométerre.

Tartalomjegyzék

Előszó	2
1. rész: Bevezető és vezetői összefoglaló	4
BEVEZETŐ	4
VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	4
2. rész: Kontextus	6
Nemzeti szakpolitikai fejlemények	6
Helyi lignitkitermelés és energiatermelés	6
A lignittermelés megszüntetésének gazdasági és társadalmi következményei	9
Heves vármegye Területi Igazságos Átmeneti Terve	9
3. rész: A Mátrai Erőmű érintett munkavállalói	12
4. rész: Hol van a kereslet? Az érintett munkavállalók lehetséges alternatív foglalkoztatási forrásai	14
5. rész: A helyi gazdaság zöldítése és a kapcsolódó foglalkoztatási lehetőségek	16
6. rész: Az érintett munkavállalók és a munkalehetőségek összekapcsolása	22
7. rész: Idősebb munkavállalók	25
8. rész: Következtetések	28

Felelősségi nyilatkozat

A dokumentum nem tükrözi az Európai Bizottság álláspontját, és a Bizottság nem tehető felelőssé az itt szereplő információk bármilyen felhasználásáért.

1. rész: Bevezető és vezetői összefoglaló

BEVEZETŐ

A START és a BDSZ által végzett elemzés alapján ez a zárójelentés a közös projektmunka legfontosabb megállapításait és eredményeit kívánja összefoglalni. A jelentés célja továbbá, hogy előtérbe helyezze azokat a kérdéseket, kihívásokat és lehetőségeket, amelyekkel foglalkozni kell ahhoz, hogy az érintett munkavállalók számára sikeres átmenetet valósuljon meg Heves vármegyében. Tekintettel a magyar kormányban a nemzeti energetikai rendszer és gazdaság szén-dioxid-mentesítésére vonatkozó kinyilvánított törekvéseire, a jelentés további figyelmet szentel a zöldgazdaság alkalmazkodásának és diverzifikációjának a Heves vármegyei gazdaságban².

Ez a Zárójelentés több kulcsfontosságú csoport számára kíván hivatkozási pont lenni, akiknek érdeke a méltányos és irányított energetikai átállás Heves vármegyében: az érintett munkavállalók, különösen a Mátrai Erőműben és a visontai bányában dolgozók; a helyi munkáltatók, beleértve a kkv-kat és az MVM Mátra Energia Zrt-t, valamint annak beszállítói láncát; az országos és helyi politikai döntéshozók; valamint az iparági szövetségek.

Annak érdekében, hogy a jelentés széles közönség számára hozzáférhető legyen, a dokumentum a téma terjedelméhez képest viszonylag tömör. Az átmenet folyamatáról és a START BDSZ közös kutatásának eredményeiről további részletes információk az EU Szénipari régiók az átmenetben internetes oldalán [itt](#) érhetők el.

A jelentés a Heves vármegyei energetikai átállás kontextusának és a térség várható kihívásainak meghatározásával kezdődik, majd az átállás által közvetlenül érintett munkavállalókat és azok jellemzőit vizsgálja. Ezt követően megvizsgálja, hogy milyen helyi gazdasági tevékenységek nyújthatnak alternatív munkalehetőséget az érintett munkavállalók számára. Emellett a helyi kkv-k zöldgazdasági diverzifikációjához és alkalmazkodásához kapcsolódó foglalkoztatási lehetőségek is megemlítésre kerülnek. Ez az elemzés megteremti az alapot annak megfontolásához, hogy az érintett munkavállalók hogyan tudnának hatékonyabban illeszkedni ezekhez a munkalehetőségekhez. Felismerve, hogy az érintett idősebb munkavállalók közül sokaknak nehézséget okozhat az ilyen lehetőségekhez való hozzáférés, a továbbiakban röviden elemezzük az idősebb munkavállalók támogatásával kapcsolatos

uniós tapasztalatokat, valamint a politikai döntéshozók számára levonható magyarországi tanulságokat. Zárásként a jelentés tömör következtetéseket fogalmaz meg. Ezek előtt az alábbiakban egy vezetői összefoglalót közlünk.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Bár a Mátrai Erőműben történő lignittüzelés, valamint a visontai bányában és a szomszédos Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében található bükkábrányi bányában történő lignitkitermelés megszüntetésének időbeli ütemezése nem végleges, a tevékenységek néhány éven belüli valószínűsíthető befejezése azt jelenti, hogy az erre való felkészülésnek és tervezésnek most kell felgyorsulnia. Az EU más szénipari régióinak tapasztalatai alapján minél hamarabb vonják be az érintetteket, például az érintett munkavállalókat, közösségeket és helyi vállalkozásokat egy irányított változási folyamatba, annál nagyobb a valószínűsége a tisztességes és szervezett átmenetnek. Ezzel szemben, ha a változó realitásokra adott összehangolt, több érdekelt felet érintő válasz késik Heves vármegyében, nagyobb az esélye az igazságtalan átmenetnek.

Függetlenül az erőmű lignitkitermelésének fokozatos megszüntetésére vonatkozó konkrét dátumoktól, az energetikai átállásnak elkerülhetetlenül jelentős gazdasági következményei lesznek Heves vármegye számára. A ligniterőmű és a bányázatok közvetlenül mintegy 2100 viszonylag jól fizetett munkavállalót foglalkoztatnak, akiknek többsége Heves vármegyében él. Emellett becslések szerint a kapcsolódó beszállítói lánc, amely termékeket és szolgáltatásokat nyújt az MVM Mátra Energia Zrt számára, közel 5000 embert foglalkoztat. Ezért jelentős az erőmű és a bányászati tevékenységek közvetlen, közvetett és indukált gazdasági jelenléte a helyi gazdaságban és a környező régióban.

Mivel az MVM Mátra Energia Zrt. munkavállalóit hátrányosan érinti a dekarbonizáció, nekik is lehetőséget kell kapniuk arra, hogy részesüljenek a dekarbonizáció, valamint a jelenlegi és jövőbeli helyi gazdasági tevékenységek zöldítése által teremtett foglalkoztatási lehetőségekből. Az MVM Mátra Energia Zrt. például továbbra is kulcsfontosságú helyi vállalat kíván maradni, és számos zöldgazdasági és alacsony szén-dioxid-kibocsátásra irányuló tervvel rendelkezik, többek között: bányaterületek hasznosítása naperőmű számára, a biomassza üzeme mellett hulladékból energiát előállító létesítmény létrehozása, valamint ipari parkjának továbbfejlesztése, amely zöld tevékenységeknek adna otthont olyan területeken, mint pl. megújuló energiaforrásokhoz alkatrészek és szigetelőanyagok gyártása. Emellett Heves vármegye, főként a Hatvan-Gyöngyös-Eger tengely mentén, különösen sikeres volt az exportorientált multinacionális és magyar vállalatok

2. A zöldgazdasági diverzifikáció és alkalmazkodás a gazdasági tevékenységek környezetbarátabbá tételére vonatkozik a zöld termékek, eljárások és gyakorlatok bevezetése révén.

vonzásában és fejlesztésében. Ahogy ezek a meglévő és jövőbeli befektetők zöldítik tevékenységüket, új munkahelyek jönnek létre, amelyekhez az energetikai átállás által hátrányosan érintett munkavállalók is hozzáférhetnek.

Az ehhez a tanulmányhoz végzett elsődleges kutatás kiemeli a kkv-k jelentőségét, mint az energiaátmenet miatt elbocsátott munkavállalók potenciális foglalkoztatási forrását. A kutatás fontos kis- és középvállalati szempontokat tárt fel azzal kapcsolatban, hogy szükségük van a zöldgazdasági beruházásokra a vállalati teljesítményük javítása érdekében a költségcsökkentés, az új piacokra való belépés és az üzleti folyamatok korszerűsítése révén, valamint a vállalati fenntarthatósággal és a jövőbeli növekedési kilátások javulása tekintetében. A helyi kis- és középvállalkozások zöld diverzifikációs és alkalmazkodási folyamata kulcsfontosságú eszköz Heves vármegye kevésbé kiegyensúlyozott gazdaságának, a külföldi tulajdonú nagyvállalatoktól való túlzott függőségének csökkentésében.

Kritikus fontosságú, hogy munkaerő-piaci intézkedésekre (tanácsadás, képzés, álláskeresés stb.) van szükség annak biztosítása érdekében, hogy az érintett munkavállalók sikeresen tudjanak elhelyezkedni akár az MVM Mátra Energia Zrt. vagy más nagybefektetők, akár helyi kkv-k által nyújtott új munkalehetőségek között. Továbbá többet kell tenni a zöldgazdasági diverzifikáció és alkalmazkodás folyamatának és lehetőségeinek népszerűsítése érdekében a Heves vármegyei vállalatok között, különösen a helyi kkv-k körében, ahol a zöld átálláshoz szükséges tudás, kapacitás és finanszírozás korlátozott. E célból az Igazságos Átmenet Alap és tágabb értelemben az uniós források kritikus erőforrást jelentenek.

Végül, tekintettel arra, hogy az MVM Mátra Energia Zrt. jelentős számú idősebb munkavállalója tartósan bányászati és egyéb fizikailag megterhelő tevékenységet végzett, egészségi állapotuk és foglalkoztathatóságuk is valószínűleg romlott. Az EU más szénbányászati régióihoz hasonlóan sokuk számára valószínűleg a korengedményes nyugdíjba vonulás lesz az egyetlen járható út. Kiemelt fontosságú -a BDSZ-szel egyetértve- egy korengedményes nyugdíjazási rendszer megtervezése és megfelelő finanszírozása.

2. rész: Kontextus

Nemzeti szakpolitikai fejlemények

2021 márciusában, a Powering Past Coal Alliance éves csúcstalálkozóján Magyarország jelezte, hogy 2025-ig kivonja a szenet. Ez a lignittüzelésre és a bányászatra vonatkozó kivezetési határidő később Magyarország Területi Igazságos Átmeneti Terveiben³ (TIÁT) is szerepelt, amelyeket az Európai Bizottság 2022 végén hagyott jóvá. E tervek elfogadása a feltétele annak, hogy az Igazságos Átmenet Alapból 250,6 millió euró összegű tervezett keretösszeg felszabadulhasson, (10,4 millió eurós technikai segítségnyújtással együtt), amelyből célzottan azoknak a földrajzi területeknek kívánnak támogatást nyújtani, amelyek komoly társadalmi-gazdasági kihívásokkal szembesülnek a klímaselemlegességre való áttérés folyamatában; Magyarország esetében Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves vármegyének. Az Igazságos Átmenet Alap célja konkrétan a tisztességes és igazságos átmenet biztosítása az átmenet hatásainak – többek között a foglalkoztatásra gyakorolt hatások – mérséklésével, az érintett területek gazdasági diverzifikációjának és átalakításának támogatása révén.

A magyar kormány 2023. augusztus végén benyújtotta az aktualizált nemzeti energia- és éghajlat-változási terv (NEKT) tervezetét.⁴ Az aktualizált NEKT tervezete feltételezi a szén és a lignit fokozatos kivonását a hazai villamosenergia-termelésből a Mátrai Erőműben legkésőbb 2030-ig, egy új kombinált ciklusú gázturbinás (CCGT) erőmű véglegesítésének függvényében.⁵ Az aktualizált tervtervezet továbbá nem hivatkozik a TIÁT-kben vállalt kötelezettségekre sem. 2023 októberében eljárás indult a Mátrai Erőműben történő villamosenergia-termelésre vonatkozó egységes környezethasználati engedély teljes körű felülvizsgálatára, amelynek célja az engedély 2029 végéig történő meghosszabbítása. Ezt az engedélyt 2024 márciusában adták meg.⁶ Továbbá egy november közepén hozott új kormányhatározat előírta, hogy a lignittüzelésű blokkok kivezetésére csak akkor kerülhet sor, ha megépül egy kombinált ciklusú

gázturbinás (CCGT) erőmű, ami az előrejelzések szerint legkorábban 2027 közepére várható.⁷

Továbbá, az aktualizált NEKT tervezete jelzi, hogy a magyar kormány biztosítani kívánja, hogy a lignit alapú villamosenergia-termelés stratégiai tartalékként továbbra is rendelkezésre álljon, ugyanakkor felveti a hazai szénvagyron alternatív felhasználási lehetőségeit, például a vegyiparban, mezőgazdaságban, az építőanyag-iparban vagy az úgynevezett (nem definiált) tiszta széntekológiában, amennyiben az költséghatékonyan fenntartható. Nem világos, hogy ezek a szándékok hogyan egyeztetethetők össze a lignitbányászat megszüntetésével, illetve a magyar kormány által az aktualizált NEKT tervezetében meghatározott 2030-as határidővel. Az Európai Bizottság válaszul kijelentette, hogy a Mátrai Erőmű lignittüzelésű blokkjainak bezárására vonatkozó kötelezettségvállalás elhalasztásával az elfogadott Területi Igazságos Átmeneti Terveiben (TIÁT) és az aktualizált NEKT tervezetben tett vállalások nem állnak összhangban.

Függetlenül a jelenlegi bizonytalanságoktól, amelyek részben a geopolitikai fejleményekre (pl. Oroszország 2022-es ki nem provokált ukrajnai inváziója) és az ebből következő energiabiztonsági és ellátási aggályokra vezethetők vissza, a szén olyan energiaforrássá vált, amely egyre kevésbé gazdaságos, és az EU-ban a fosszilis tüzelőanyagok fokozatos kivezetésére tekintettel nem is kívánatos. Az uniós országok legkésőbb 2050-ig, az európai zöld megállapodás elfogadásakor jogilag kötelező érvényűen vállalták, hogy az üvegházhatású gázok kibocsátása nettó nulla lesz. Mivel az uniós országoknak az EU működéséről szóló szerződés 194. cikkének (2) bekezdésében foglaltak szerint joguk van az energiamixhez, a szén fokozatos kivonására vonatkozó kötelezettségvállalás nem mehet túl a 2050-es időpontra. Az éghajlat-védelmi törvény tartalmazza az előrehaladás nyomán követésére és a tagállamok intézkedéseinek megfelelő módosítására szolgáló mechanizmusokat, és ehhez egy irányítási folyamatot is tartalmaz.

Helyi lignitkitermelés és energiatermelés

A Mátrai Erőmű, amelynek hivatalos neve MVM Mátra Energia Zrt., Heves vármegyében található. Az erőmű a Magyar Villamosművek Zrt. (MVM) tulajdonában van és alapvetően lignittüzeléses alapon működik. Az erőművet két MVM tulajdonában lévő külszíni bánya – a Heves vármegyei Visontán és a Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei Bükkábrányban lévő bánya látja el tüzelőanyaggal, amelyek együttesen a magyarországi lignitbányászat 99%-át adják. A Mátrai Erőmű az

3. Magyarország három Területi Igazságos Átmeneti Tervet készített, egyet-egyet Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves vármegyére. A tervek a Környezet és Energiahatékonyság Operatív Program Plusz (KEHOP Plusz) mellékleteként készültek.

4. A Nemzeti Energia- és Klíma Terv 2023. évi felülvizsgált változatának tervezete

5. A Nemzeti Energia- és Klíma Terv 2023. évi felülvizsgált változatának tervezete és az Európai Bizottság által készített értékelés

6. Az MVM Mátra Energia Zrt. egységes környezethasználati engedélye 2025. május 31-ig érvényes. A társaság 2023 szeptemberében az engedély meghosszabbítása iránti kérelmet nyújtott be a Heves Megyei Kormányhivatalhoz. A 2024. március 12-én kelt határozat szerint az erőmű a telephelyen történő villamosenergia-termelésre egységes környezethasználati engedélyt kapott. Az engedélyezett kapacitás 950 MW. A határozat szerint az engedélyes 2 db 100 MW beépített villamos teljesítményű széntüzelésű, 1 db 220 MW beépített villamos teljesítményű és 2 db 232 MW beépített villamos teljesítményű széntüzelésű, valamint 2 db 33 MW beépített villamos teljesítményű földgáztüzelésű erőművi egységgel rendelkezik.

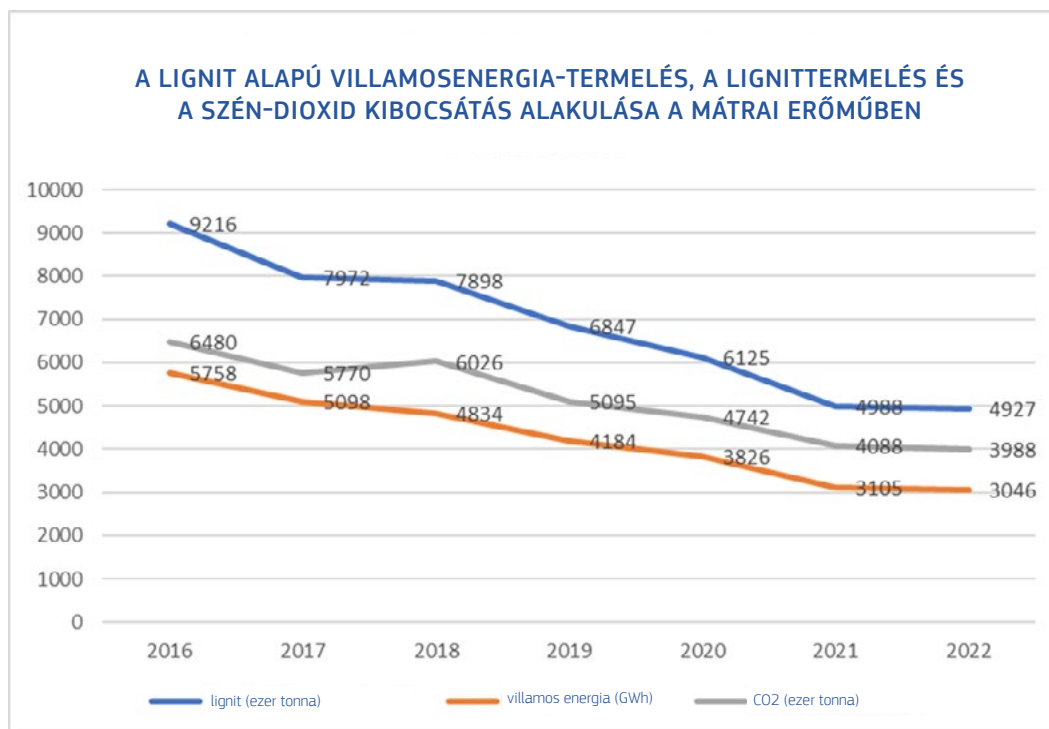
7. Forrás: CEE Bankwatch Network, [Following the money: Hungary - What is the Just Transition Fund going to finance?](#) (December 2023).

utolsó megmaradt szénalapú villamosenergiát termelő erőmű Magyarországon, és a második legnagyobb magyarországi erőmű (a Paksi Atomerőmű után), amely 2022-ben a hazai villamosenergia-termelés mintegy 9%-át, 2023-ban pedig a 7,2%-át adta.⁸ Korábban a hazai CO₂-kibocsátás 10%-áért és a teljes magyar villamosenergia-szektor CO₂-kibocsátásának 50%-áért, valamint a teljes hazai ÜHG-kibocsátás 8%-áért volt felelős. Az erőmű éves szén-dioxid kibocsátása a 2016. évi 6 millió 480 ezer tonnáról 2,965 millió tonnára csökkent 2023-ban. A Mátrai Erőmű CO₂-kibocsátása az elmúlt években jelentősen csökkent (lásd az ábrákat). E tendencia egyik fontos tényezője a kibocsátáskereskedelmi rendszer (ETS) keretében a szén-dioxid-kibocsátási egységek ára, amely 2020 után jelentősen emelkedett, növelve a lignit alapú villamosenergia-termelés relatív költségét, és következőképpen csökkentve a Mátrai Erőmű termelését.

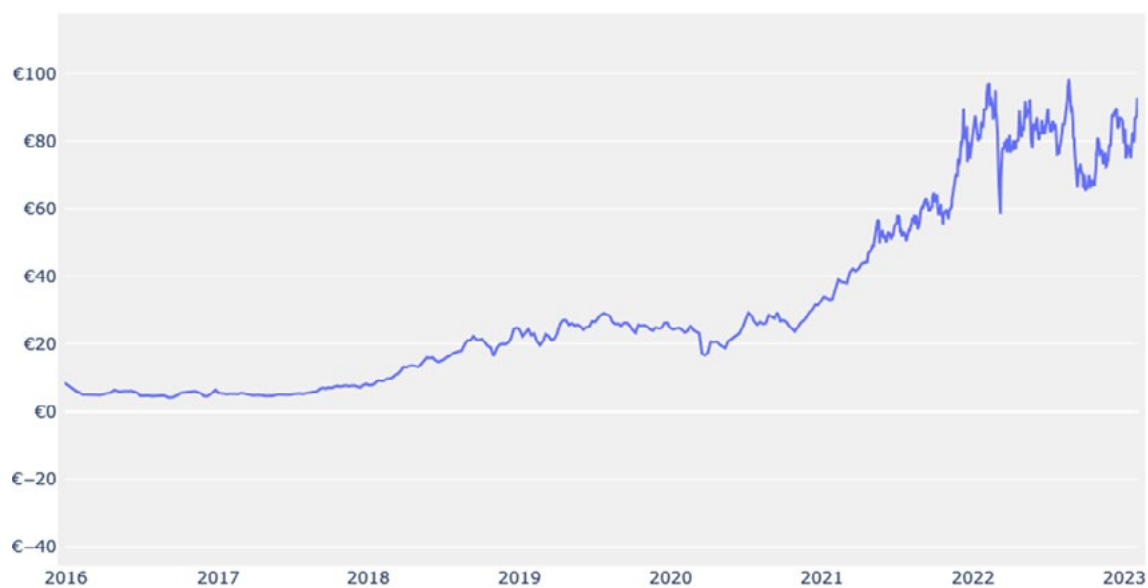
Mint korábban említettük, a Mátrai Erőmű 2025-re tervezte a lignitégetés leállítását, de ezt a magyar kormány meghosszabbította egy helyettesítő, 650 megawatt (MW) maximális beépített kapacitású, kombinált ciklusú gázturbina (CCGT) erőmű üzembe helyezéséig, ami legkorábban 2027-ben várható. Ennek lesz a feladata a megújuló energiatermelés ciklikusságának szabályozása.

8. https://www.mekkh.hu/download/1/79/51000/Energiastatisztika_2022v.pdf

AZ EURÓPAI KIBOCSÁTÁSI EGYSÉGEK (EUA) TÖRTÉNELMI ÁRA, AZAZ A KIBOCSÁTÁSKERESKEDELMI RENDSZER HATÁLYA ALÁ TARTOZÓ EURÓPAI IPARI LÉTESÍTMÉNY VAGY LÉGITÁRSASÁG 1 TONNA CO₂-EGYENÉRTÉK KIBOCSÁTÁSÁNAK ÁRA.

Forrás: Sandbag – Carbon Price Viewer

A lignittermelés megszüntetésének gazdasági és társadalmi következményei

Az energetikai átállásnak elkerülhetetlenül jelentős gazdasági következményei lesznek Heves vármegye számára. A lignit erőmű és a bányüzemek közvetlenül mintegy 2100 viszonylag jól fizetett munkavállalót foglalkoztatnak, akiknek többsége Heves vármegyében él. Emellett becslések szerint a kapcsolódó beszállítói lánc, amely termékeket és szolgáltatásokat nyújt a MVM Mátra Energia Zrt. számára, közel 5000 embert foglalkoztat. Ezért az erőműnek és bányászati tevékenységének jelentős a közvetlen, közvetett és indukált gazdasági jelenléte a helyi gazdaságban és a környező régióban.

Mivel az MVM Mátra Energia Zrt. leépíti munkaerő-állományát, a fiatalabbak és a hasznosítható készségekkel rendelkezők könnyen újra alkalmazhatók – bár nem feltétlenül hasonló bérezéssel és feltételekkel – a helyi gazdaságban. A korlátozottan hasznosítható készségekkel rendelkezők – akik közül sokan bányászok – számára azonban az átképzés és az alternatív munkahelyek megtalálása nagyobb kihívást jelent. Ezen felül 734 munkavállaló, azaz az erőmű és a bánya együttes munkaerő-állományának több mint fele 50 év feletti, a két lignitbányában pedig még magasabb az arányuk (63%); további részletekért lásd a 3. részt. 2025-ig várhatóan mintegy 300 munkavállaló fog nyugdíjba vonulni, és 2025-ig hasonló számú dolgozó lesz 60 év feletti. A munkavállalók ezen idősebb korosztálya számára valószínűleg nagyobb kihívást jelent majd az átképzés és az alternatív foglalkoztatás, függetlenül attól, hogy hajlandóak-e kompromisszumot kötni a bérek és a munkafeltételek tekintetében. Ezért olyan megoldást kell találni, amely lehetővé teszi az idősebb munkavállalók számára az igazságos átmenetet.

Emellett az MVM Mátra Energia Zrt. beszállítói láncában lévő mintegy 900 vállalat közül a becslések szerint körülbelül 50 vállalat bevételei függenek nagymértékben az erőműtől és a hozzá kapcsolódó bányászati tevékenységektől. Ráadásul sokan a kapcsolódó tevékenységekre specializálódtak, ami kihívást jelent a diverzifikáció szempontjából. Az MVM Mátra Energia Zrt. szomszédos ipari parkjában több vállalat is függ az erőműből származó alapanyagoktól.

Kritikus az is, hogy a villamosenergia-termelésre használt lignit fokozatos kivezetésének gazdasági hatásai egyes heves vármegyei településekre koncentrálnak, mint például Abasár, Detk, Domszóló, Gyöngyös, Halmajugra, Kiszána, Ludas, Markaz, Vécs és Visonta, ahol a villamosenergia-termeléshez és a bányászathoz kapcsolódó foglalkoztatás domináns foglalkoztatási és jövedelemforrás.

A szénkivezetés nemcsak gazdaságilag lesz érezhető ezekben a közösségekben, hanem gyengíti a helyi kulturális kötődéseket és a társadalmi kohéziót is. Az egyik közösségben, Halmajugrán például a lakosság több mint 80%-a roma, és a Mátrai Erőmű bányászati tevékenységéhez kapcsolódó helyi vállalatok 120 lakost foglalkoztatnak. Demográfiai következményei is lesznek, mivel e közösségek lakói, különösen a fiatalok, az elvándorlás mellett döntenek, ami tovább súlyosbítja Heves vármegye általános népességfogyását, amely 2009 és 2022 között 6,7%-kal csökkent.

E közösségek életképességét az iparűzési adók járulékos csökkenése is veszélyezteti a helyi önkormányzatok számára. Az erőmű és lignitbányái körül található nyolc helyi önkormányzatban a helyi iparűzési adók 90%-a a lignit hasznosításához kapcsolódik.

Heves vármegye Területi Igazságos Átmeneti Terve

A Területi Igazságos Átmeneti Terv (TIÁT) általános célja, hogy meghatározza azokat a térségeket, amelyekre várhatóan a leginkább negatív hatással lesz a klímasemleges gazdaságra való áttérés, hogy meghatározza az egyes területek átmenetre vonatkozó kihívásait, valamint a 2030-ig teljesítendő fejlesztési szükségleteket és célkitűzéseket. Meghatározza továbbá a tervezett műveletek típusait, és pontosítja a méltányos és igazságos átmenet megvalósítását szolgáló irányítási mechanizmusokat. A TIÁT jóváhagyása előfeltétele az EU Igazságos Átmenet Alapjához (JTF) való hozzáférésnek, és megnyitja az utat az Igazságos Átmenet Mechanizmus másik két pillér forrásai előtt, nevezetesen az InvestEU "Igazságos átmenet" program és a Közszektor Hitelezési Eszköz keretében történő célzott finanszírozás előtt.

A 2022-ben elfogadott Heves vármegyei Területi Igazságos Átmeneti Terv⁹, valamint a Borsod-Abaúj-Zemplén (BAZ) és Baranya vármegyére vonatkozó Területi Igazságos Átmeneti Tervek a Mátrai Erőműben történő lignitfelhasználás fokozatos megszüntetésének az előző fejezetben vázolt gazdasági és társadalmi következményeit rögzíti. További kihívásokat is felvet, nevezetesen Heves vármegye gazdasági szerkezetének gyengeségei tekintetében, amely vitathatóan túlzottan a feldolgozóiparra támaszkodik, és amelynek kis- és középvállalkozásai jellemzően nem innovatívak és nem foglalkoznak zöldgazdasági tevékenységekkel. A TIÁT elismeri továbbá a lignitbányászat után visszamaradt területek helyreállításának szükségességét, valamint a regionális vízgazdálkodási beavatkozások szükségességét a külszíni bányászat regionális hidrológiai viszonyokra gyakorolt negatív hatásainak kezelése érdekében.

9. <https://archive.palyazat.gov.hu/download.php?objectId=1096607>

Ezzel összefüggésben a Heves vármegyei Területi Igazságos Átmeneti Terv a következő kulcsfontosságú beavatkozási területeket vázolja fel.

- 1. A munkaerő képzése és átképzése** a munkavállalók kompetenciáihoz és a régió munkaerő-keresletéhez igazodó képzési programok biztosításával, amelyek a hanyatló vagy átalakuló ágazatokban dolgozó mintegy 1300 munkavállalót célozzák meg. Emellett támogatásra lesz szükség a nyugdíjkorhatárhoz közeledő, becslések szerint 500 olyan munkavállaló számára, akik valószínűleg nem lesznek alkalmasak vagy hajlandók átképzésre.
- 2. Zöldgazdasági diverzifikáció, technológia váltás, valamint a kutatás-fejlesztés és innováció előmozdítása.** Ez elsősorban a kkv-kat célzó támogatást irányoz elő a karbonkibocsátás csökkentését és az energiahatékonyság javítását célzó beruházásokhoz, miközben hozzájárul a versenyképesség növeléséhez; az induló vállalkozások támogatását, amelyet tanácsadás, mentorálás és induló inkubációs központok kombinációján keresztül nyújtanak; a zöldgazdasági K+F és innováción alapuló együttműködések a tudományos/kutatóközpontok és a kkv-k között; valamint a zöldgazdaság diverzifikációjának támogatását (pl. a napenergia, az akkumulátorgyártás és -újrahasznosítás, a szigetelő anyagok stb. értékláncaihoz kapcsolódóan) és a körforgásos gazdasági megoldások fejlesztését.
- 3. A megújuló energiaforrások infrastruktúrájának fejlesztése,** különösen az innovatív energiátárolási technológiák kísérleti projektjei.
- 4. Környezetbarát háztartási energiatermelés és -fogyasztás** energiaközösségek létrehozásával, megújuló energiaforrásokból származó energiát hasznosító rendszerek (pl. a lakossági széntüzelés kiváltását támogató napelemes rendszerek) beszerzésének és telepítésének támogatásával, lakóépületek energetikai felújításával stb. A zöld átállás tudatosságát és elfogadottságát növelő tevékenységekkel együtt (pl. tanácsadói hálózat fejlesztése, tanácsadás, fiatalok bevonása).
- 5. A bányavízvezetés hatásainak és a lignitbányászat felszín alatti vizekre és az ezektől függő élőhelyekre gyakorolt hosszú távú negatív hatásának mérséklése.** Ez megköveteli a kitermelt és elvezetett víz hatékony kezelését a lignitbányászat után megszűnő bányavíztelenítést követően, valamint a felszín alatti és felszíni vízkészletek pótlását a helyi vízháztartás javítása érdekében.

- 6. Fenntartható földhasználat,** amely a lignitbányászattal érintett területek (kb. 3000 hektár) rekultiválására és újrahasznosítására összpontosít, hogy ismét gazdasági és társadalmi hasznosításba kerüljenek a helyi közösségek javára (pl. a turizmusba és a kulturális örökségbe, a rekreációba és a sportba, a természetvédelemben, a vízvédlemben és a mezőgazdaságba történő beruházások révén).

Az európai regionális átmenetek tágabb összefüggései – Néhány tanulság Heves vármegye számára

Az EU számos szén- és ipari régiója átesett azon az átállási folyamaton, amelybe Heves vármegye is belekezdett. Bár az energiaátmenet rövid távú foglalkoztatási és társadalmi következményeit kezelni kell, az EU-szerte összegyűjtött tapasztalatok azt mutatják, hogy ha az érintett települések nem kezdenek el foglalkozni a hosszabb távú kihívásokkal is, az átmenet okozta zavarok tartósak lesznek. A Heves megyei Területi Igazságos Átmeneti Terv már most is felölel néhány olyan területet, amelyek a változás fontos összetevőinek bizonyulnak hosszabb távon – iparszerkezet, környezeti rehabilitáció és újrahasznosítás, új energetikai technológiák, társadalmi ellenállóképesség. Ezek tekintetében az Átalakuló Szénipari Régiókra¹⁰ vonatkozó Unió kezdeményezés által összeállított korábbi elemzések és példák figyelemre méltó tanulságokkal szolgálnak Heves vármegye számára.

Ipari szerkezet

A szénkitermelés fokozatos megszüntetése hosszabb távú kihívásokat jelent, különösen a helyi gazdaság ipari szerkezetének átalakítása terén. Az EU széntermelő régiói heterogének, így nincs „egy az egyben” alkalmazható recept az ipari szerkezetváltás kezelésére. A sikeres ipari szerkezetátalakításon átesett régiók múltbeli és jelenlegi példái azonban azt mutatják, hogy a kiegyensúlyozott, fenntartható gazdaság megteremtése érdekében a helyi eszközöket tervezetten és összehangoltan kell összekapcsolni a külső gazdasági kereslettel és technológiákkal. Az ipari átalakulásra vonatkozó példák [itt](#) találhatók.

Környezeti rehabilitáció és újrahasznosítás

A korábbi bányatelepek rehabilitációja és újrahasznosítása létfontosságú a biztonságos és egészséges közösségek, a biológiailag sokszínű ökoszisztémák, valamint a jövőbeli gazdasági és társadalmi felhasználás szempontjából. Amint azt

10. https://energy.ec.europa.eu/topics/carbon-management-and-fossil-fuels/eu-coal-regions-transition/publications_en

az EU más részein már bebizonyosodott, a leromlott állapotú földterületek új felhasználási módja elősegíti a diverzifikációt és az új munkahelyek teremtését, a környezet helyreállítását, valamint a közösségi büszkeséget és hitet. A külszíni bányák esetében ez a folyamat a telephely biztonságának biztosításához, a nagy területek (föld és víz) környezeti rehabilitációjához és az ezt követő új felhasználási módok kialakításához kapcsolódik, beleértve az erdészeti, mezőgazdasági, vízgazdálkodási, idegenforgalmi és megújuló energiaforrásokat (különösen a napenergiát). Példák a barnamezős területek rehabilitációjára és újrahásznosítására [itt](#) található.

Új energetikai technológiák

A legtöbb uniós szénrégió, többek között ellátásbiztonsági okok miatt is, meg akarja őrizni szerepét a nemzeti villamosenergia-termelésben és az energiával kapcsolatos foglalkoztatás fenntartásában, miközben a régió profilját tiszta energia központtá szeretné változtatni. Számos régióban a nemzeti energia- és klímatervek teljesítése érdekében különféle zöldenergia-technológiákat vezetnek be, többek között a napenergiát, a tárolást és a hidrogént (bár rövid távon nehézséget jelent ezen új zöldenergiák ellátási láncának kialakítása). Szakértelmük és erőforrásaik birtokában a helyi energiavállalatok továbbra is fontos szereplői lehetnek a zöld energiára való átállásnak. Emellett az energiatermeléshez és az országos átvitelhez kapcsolódó helyi infrastruktúra is jelentős előnyt jelenthet. Példák az ilyen zöld átmenetekre [itt](#) található.

Társadalmi ellenálló képesség és befogadás

Fontos, hogy az igazságos átmenet ne csak az érintett munkavállalók, hanem családjaik, közösségeik és kulcsfontosságú csoportok, például a nők és a kisebbségek számára is megvalósuljon hosszabb távon. A legitimitás és a széles körű támogatás érdekében az átmenetnek befogadó folyamatnak kell lennie. Az ilyen legitimitás és befogadás kialakítására [itt](#) találunk egy példát.

Hatékony irányítási intézkedések

Végezetül hangsúlyozni kell, hogy az EU szénipari régióiban a hatékony és befogadó átmenet feltétele a hatékony kormányzási intézkedések. Ezek közé tartozik a fokozatos szénkivezetés részletes és általánosan elfogadott ütemterve, az érintett érdekelt felekkel való együttműködés és párbeszéd, valamint a helyi és nemzeti szintek közötti átlátható, összehangolt tervezés és partnerségi munka. Ezek a jellemzők jelenleg nem nyilvánvalóak Heves vármegyében. Az igazságos átmenetet szolgáló irányítási intézkedések kidolgozására [itt](#) talál példát.

3. rész: A Mátrai Erőmű érintett munkavállalói

Mint említettük, a Mátrai Erőmű és a hozzá kapcsolódó lignitbányászat jelentős hatással van Heves vármegyére és az észak-magyarországi régió gazdaságára. Az MVM Mátra Energia Zrt. közvetlenül 2100 munkavállalónak ad munkát, amelynek közel kétharmada a bányászati tevékenységben dolgozik. A vállalatnál dolgozók több mint fele a géppark üzemeltetésével vagy karbantartásával kapcsolatos területeken dolgozik: a munkavállalók mintegy 30%-a az ásványi nyersanyag kitermelő gépeket kezelő gépkezelő, mintegy 20%-a gépkarbantartó, valamint fém munkás.

Az iskolai végzettséget tekintve az MVM Mátra Energia Zrt. dolgozóinak több mint 70%-a rendelkezik középfokú szakmunkás bizonyítvánnyal. Beszédesebb, hogy a dolgozók mindössze 4%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel. A megközelítőleg 2100 alkalmazott mintegy kétharmada fizikai dolgozó, egyharmada pedig nem fizikai, pl. adminisztratív, kisegítő, irodai és vezetői munkakörben dolgozónak minősíthető. Ez utóbbi csoportban találhatók a felsőfokú végzettséggel rendelkezők.

Ami a munkaerő korszerkezetét illeti, a munkavállalók mintegy fele 50 évnél idősebb (ld. táblázat). Ennek az idősebb korosztálynak a túlsúlya a munkaerő életkori profiljában azt jelzi, hogy a korengedményes nyugdíjazásról való gondoskodás jelentős pénzügyi következményekkel járhat az MVM Mátra Energia Zrt. számára. Ezenkívül a tanácsadást, az át- és továbbképzést ennek az idősebb korosztálynak a sajátos jellemzőihez kell igazítani, hogy a helyi gazdaságban a foglalkoztatási keresletet ki lehessen elégíteni. Különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a munkavállalók 43%-a 25 vagy annál több éve dolgozik a vállalatnál, további 15%-uk pedig 10 vagy annál több éve, valószínűleg nem ismerik az új álláskeresési folyamatokat. Még az 50 év alatti munkavállalók jelentős részének is valószínűleg tanácsadásra és képzésre van szüksége ahhoz, hogy alkalmazni tudják készségeiket a helyi gazdaságban.

A 800 "kékgalléros" munkavállalóból álló idősebb korosztályban (50 év feletti), akik közül 2025-re körülbelül 300 lesz 60 év feletti, sokan vannak olyanok, akik nagy fizikai igénybevételt jelentő bányászati tevékenységet végeztek, és akiknek az egészsége valószínűleg károsodott. Így a korai nyugdíjba vonulás lesz valószínűleg az egyetlen életképes lehetőség a rossz egészségi állapotú munkavállalók számára. Még úgy is, hogy egy 2021-ben az idősebb munkavállalók (50 év feletti bányászok) számára végrehajtott képzési program a rátermettebb egyéneknél pozitívan mutatta a személyes fejlődésre és a jövőbeli átképzésre és készségfejlesztésre való hajlandóságot és alkalmasságot.

Ami a munkaerő mobilitását illeti, Heves vármegyében általánosságban elmondható, hogy a munkaerő viszonylag kevésbé tolerálja az ingázást, különösen az alacsonyabb képzettséget igénylő munkalehetőségek tekintetében. Ez a hajlam az érintett bányavidéki településeken kiéleződik, ahol a lakosok elvárják, hogy a munkahelyek a közelben legyenek, és a munkahelyekre való közlekedés biztosított legyen. Például az MVM Mátra Energia Zrt. munkavállalóinak fele a közeli településeken, így Gyöngyösön, Domoszlón, Mezőkövesden, Kisdánán, Markazon és Abasáron koncentrálódik, és legtöbbjüket tömegközlekedéssel szállítják a munkahelyükre.

Az erőmű közvetlen közelében (pl. a szomszédos ipari parkban) számos megújuló energiaforrást, elsősorban napenergiát hasznosító és gyártó beruházás várható, amelyek a becslések szerint 800 munkahelyet teremthetnek. Emellett a megye gazdaságába történő további befektetések jelentős foglalkoztatási lehetőségeket teremtenek. Más szénbányászati régiók tapasztalataihoz hasonlóan, könnyebben találnak majd munkát a gépészeti és villamosmérnöki, karbantartási, számítástechnikai, adminisztratív és vezetői munkakörökhöz kapcsolódó készségekkel és kompetenciákkal rendelkezők a helyi munkaerőpiacon, vagy maradnak a vállalatnál, ahogy új üzleti tevékenységek és piacok fognak kialakulni.

MVM Mátra Energia Zrt. munkavállalói

A MVM Mátra Energia Zrt. hosszú történelmi múlttal rendelkező, a térség meghatározó munkáltatója Heves vármegyében és a környező régióban. 2023.12.31-én 2053 főt foglalkoztatott, szinte valamennyit teljes munkaidőben. A bányabezárások által szintén érintett leányvállalatoknál foglalkoztatottakkal együtt a munkaerő létszáma megközelítőleg 2400 főt tesz ki. Az MVM Mátra Energia Zrt. fő tevékenységét tükrözve a munkaerő túlnyomórészt férfi, a nők a munkavállalók mindössze 11%-át teszik ki, többnyire szellemi munkakörökben.

Amint az alábbi táblázat mutatja, a munkavállalók több mint egyharmada (35,8%) 55 éves vagy annál idősebb, és csak kevesebb mint egyötöde (20,1%) 40 év alatti.

Korcsoport	Erőmű	Visonta bánya	Bükkábrány bánya	Menedzsment és adminisztráció	Összesen	Részarány az összesből
18 - 29	53	60	28	39	180	8.8%
30 - 39	72	48	30	81	231	11.3%
40 - 49	129	100	92	152	473	23.0%
50 - 54	102	117	108	108	435	21.2%
55-59	106	115	101	102	424	20.7%
60 év felett	61	100	75	74	310	15.1%
Összesen	523	540	434	556	2053	100.0%

Forrás: LIFE-IP North-HU-Trans projekt

A vállalat mindig is kiemelt figyelmet fordított a munkavállalók megtartására, stabil, hosszú távú foglalkoztatást és a régió átlagánál magasabb jövedelmet biztosítva számukra (amit a speciális készségeket és nehéz munkakörülményeket igénylő fizikai munkakörök és munkakörülmények indokolnak). Ezt tükrözi a munkavállalók szolgálati ideje is, 43%-uk több mint 25 éve dolgozik az MVM Mátra Energia Zrt. alkalmazásában, ahogyan az alábbi táblázat is mutatja.

Szolgálati idő (teljes évek)	Erőmű	Visonta bánya	Bükkábrány bánya	Menedzsment és adminisztráció	Összesen	Részarány az összesből
0 - 2	149	111	59	182	501	24.4%
3 - 5	48	19	6	31	104	5.1%
5 - 9	75	50	33	93	251	12.2%
10 - 14	23	5	21	33	82	4.0%
15 -19	29	56	28	38	151	7.4%
20 - 24	21	12	24	25	82	4.0%
25 év felett	178	287	263	154	882	43.0%
Összesen	523	540	434	556	2053	100.0%

Forrás: LIFE-IP North-HU-Trans projekt

4. rész: Hol van a kereslet? Az érintett munkavállalók lehetséges alternatív foglalkoztatási forrásai

Heves vármegye gazdasági fejlődésének motorja a feldolgozóipar, amely 2021-ben a vármegye bruttó hozzáadott értékének 35%-át adta, ami jóval meghaladja az országos 20%-os átlagot. A vármegye – különösen a Hatvan-Gyöngyös-Eger tengely mentén – kiemelkedően sikeres az exportorientált multinacionális és magyar vállalatok vonzásában és fejlesztésében, a Heves vármegyei ipari termelés volumene rendszeresen meghaladja a nemzetgazdaság egészének volumenét. Az új beruházások felpörgették az üres álláshelyek számát a vármegyében, a foglalkoztatási ráta pedig az elmúlt évtizedben több mint 15 százalékponttal nőtt, a munkanélküliségi ráta pedig a 2012-es 14% feletti csúcsról 2019-re 3% alá csökkent. Mindez a csökkenő népességszámmal párosulva erős munkaerő-keresletre és jelenlegi munkaerőhiányra utal Heves vármegyében.¹¹

A munkavállalók szempontjából Heves vármegye jelenlegi munkaerő-piaci helyzete arra enged következtetni, hogy a helyi gazdaság valószínűleg jelentős számú, az energetikai átállás miatt esetleg kiszoruló munkavállalót tudna felvenni, bár ezek a munkalehetőségek nem feltétlenül a lignitbányászatban és az energiatermelésben dolgozók jelenlegi bérezésével és foglalkoztatási feltételeivel arányosak lennének.

A látszólag kedvező foglalkoztatási helyzet azonban a Heves vármegyei gazdaság strukturális egyensúlytalanságait fedi. Ahogyan azt a Területi Igazságos Átmeneti Terv is sugallja, a feldolgozóipar túlsúlya az üzleti szektor termelésében kockázatot jelenthet az energetikai (és digitális) átállás hatásainak a beszállítói értékláncon keresztül történő esetleges továbbterjedése miatt. Általánosabban, ez a túlsúly aránytalanul kiterjed a gazdaságot a feldolgozóipari tevékenység szintjét és a kapcsolódó munkaerő-keresletet érintő külső sokkoknak és fejleményeknek. Ezért Heves vármegye gazdasági diverzifikációjának és fejlődésének egyik kiegészítő stratégiai törekvése, hogy más ágazatok erősítésével csökkentse a feldolgozóipar súlyát, ezáltal növelve a gazdaság hosszú távú ellenálló-képességét.

Heves vármegye gazdaságának további strukturális gyengesége a helyi kkv-k vállalkozói és innovációs kapacitásának nyilvánvalóan alacsony szintje, és az a tendencia, hogy a nagyvállalatok elszívják vagy átterelik

a munkavállalókat a kkv-kból. E tekintetben a helyi kkv-bázis általában nagyon gyengén integrálódik a régióban vagy annak környékén található nagyobb, exportorientált vállalkozások beszállítói értékláncaiba. Ez tükröződik a helyi kkv-k üzleti stratégiáiban, amelyek inkább a nagyvállalatok igényeinek követésén és a hozzájuk való alkalmazkodáson alapulnak, mintsem a piac aktív alakításán. Ebben az összefüggésben figyelemre méltó, hogy a K+F kiadások (a GDP arányában) és a K+F tevékenységgel foglalkozó munkaerő-állomány (az aktív népesség arányában) a magyarországi átlagnak körülbelül a fele. Ennek megfelelően, ahogyan azt a Területi Igazságos Átmeneti Terv is javasolja, a helyi kkv-k technológiai, innovációs és vállalkozói kapacitásának modernizálása és erősítése a gazdasági diverzifikáció és fejlődés fontos dimenziója. Ez együtt jár a Területi Igazságos Átmeneti Tervben szereplő, az innovatív induló vállalkozások, különösen a spin-off vállalkozások létrehozásának támogatására irányuló javaslattal.

Miközben a karbonsemlegességre való áttérés egyértelműen sajátos kihívások elé állítja Heves vármegye gazdaságát, munkavállalóit és közösségeit, egyben olyan lehetőségeket is kínál a gazdaság átalakítására és élénkítésére, amelyek valamelyest hozzájárulhatnak a fent említett strukturális egyensúlytalanságok és gyengeségek felszámolásához. Ezek a lehetőségek az uniós pénzügyi eszközök potenciális elérhetőségével párosulnak, amelyek támogatják az átmenetet, mind a szén- és karbonintenzív régiókat célzó célzott eszközök formájában (pl. az Igazságos Átmenet Alap, az InvestEU "Igazságos Átmenet" programjával és az Igazságos Átmeneti Mechanizmus Közsféra hitelkeretével együtt)¹², mind pedig más pénzügyi és technikai támogatási eszközökkel az energetikai átmenet, az ipari modernizáció, a K+F és innovációs tevékenységek, a foglalkoztatás és a készségek, a környezetvédelem stb. területén.

A jelentés következő része kifejezetten a helyi gazdaság zöldítéséből adódó lehetőségeket és a kapcsolódó munkahelyteremtési potenciált vizsgálja. Bár e jelentésben a zöld- és a körforgásos gazdaság fejlesztése áll a középpontban, a gazdaság diverzifikálására és a munkahelyteremtésre számos megközelítés létezik, amelyek közül az alábbiakban megemlítünk néhányat.

Befektetések vonzása és technológia transzfer.

Amint a fejezet elején említettük, Heves vármegye már bizonyítottan sikeres volt az exportorientált nagyvállalatok befektetéseinek bevonzásában, bár kétségtelenül sokkal kevésbé volt sikeres e befektetések

11. Heves vármegye gazdaságának átfogó áttekintését a START-jelentés tartalmazza: [Identification of green economy opportunities and barriers in Heves County: Situation assessment and review of EU experiences.](#)

12. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism_en

mozgósításában a technológia helyi gazdaságba történő átadásának érdekében. A befelé irányuló befektetések és a technológiatranszfer kulcsfontosságú mechanizmusok lehetnek a gazdaság újratervezésében vagy átalakításában, hogy új fejlődési utakat és munkahelyeket teremtsenek. Ezt a megközelítést sikeresen alkalmazták korábbi bányászati területeken és a hagyományos iparágak hanyatlásával küzdő régiókban, gyakran a megmaradt bányászati, ipari vagy területi – akár fizikai, kulturális vagy tudásalapú – eszközök kihasználásával. Egy adott régió számára megfelelő beruházás típusa a rendelkezésre álló eszközök típusától és kombinációjától függ, de a más szénipari régiókban megfigyelt befelé irányuló beruházási ágazatok között figyelemre méltó a megújuló energia és tárolás, az agrár-élelmiszeripar, a turizmus, a rekreáció és a kultúra, valamint a zöldgazdaság.¹³

Azt is meg kell jegyezni, hogy a közszolgáltatások áthelyezése hatékony eszköz lehet a kormányzat számára a helyi gazdaságba történő közvetlen beruházásra, a jólét és a munkahelyteremtés, a diverzifikáció, valamint az új technológiák és gyakorlatok átadásának ösztönzésére. Az EU több szénbányászati településén a kormányzati beruházások nemzeti képzési központok létrehozásához kapcsolódtak (pl. szélturbina-technikusok képzési akadémiaja a Jiu-völgyben (RO) és rendőrségi képzési akadémia Karlovy Varyban (CZ)).¹⁴

13. Az e területeken megvalósuló külföldi befektetések és fejlesztési projektek szemléltető példái lásd a START-jelentésben: [Building on local assets to create a new economy: A report on the municipality of Megalopolis and eligible area](#) (8. fejezet) és egy START prezentációban: [Sokolov East: Local Development and Employment Creation](#) (3. rész). Az ipari átmenet regionális megközelítéseinek elméleti alapú leírását, beleértve az alkalmazott átállási stratégiák példáit is, lásd ebben a START-jelentésben: [Good practice examples of regional and sub-regional strategies in coal regions in transition](#).

14. Lsd. uo.

Társadalmi vállalkozás fejlesztése. A szociális gazdaság¹⁵ egészen más megközelítést kínál a regionális fejlesztés és a munkahelyteremtés terén. Bár a társadalmi vállalkozásoknak is célja, hogy üzletileg életképesek legyenek, üzleti tevékenységük elsődleges motivációja a társadalmi vagy környezetvédelmi célokhoz való hozzájárulás, különösen, de nem kizárólag a helyi közösség javára. A társadalmi vállalkozások által követett célok igen változatosak, de egybecsenghetnek a Heves vármegyében jelenlévő környezeti és társadalmi kihívásokkal. Ugyanígy foglalkoztatási célokat szolgál számos, a munkavállalók tulajdonában lévő társadalmi vállalkozás, amelyeket azért hoztak létre, hogy munkahelyeket biztosítsanak a megszűnő vállalkozások által fenyegetett munkavállalók számára, vagy hogy jobb munkakörülményeket biztosítsanak a bizonytalan és kizsákmányoló foglalkoztatási helyzetben lévő munkavállalók számára. Jelenleg, amikor a régióban megszűnik a lignitbányászat és az energiatermelés, a Nagy-Lengyelországi Vajdaság társadalmi vállalkozást kíván létrehozni, amely az energetikai áttérés által érintett munkavállalók megsegítésének egyik lehetősége. A szándék az, hogy támogatást nyújtsanak az ilyen munkavállalóknak saját társadalmi vállalkozásuk létrehozásához vagy egy meglévő társadalmi vállalkozáshoz való csatlakozáshoz.¹⁶

15. A szociális gazdaság minden olyan üzleti tevékenységre vonatkozik, amely a gazdasági életképességre való törekvés mellett társadalmi, vagy egyre inkább környezetvédelmi célokat is szolgál. A társadalmi gazdasági szervezetek (a továbbiakban "társadalmi vállalkozások") alapvető célja, hogy árukat és szolgáltatásokat nyújtsanak tagjaiknak – akik közé a munkavállalók is tartozhatnak – vagy közösségüknek, miközben társadalmi és egyéb közérdekű célokat követnek.

16. A társadalmi vállalkozások fejlesztésével kapcsolatos nemzetközi tapasztalatok áttekintése, valamint az ipari szerkezetváltás következtében kiszorult munkavállalók munkahelyteremtése és folyamatos munkaerő-piaci részvétele szempontjából releváns példák ebben a START-jelentésben találhatóak: [Social Economy and Social Enterprises: observations from international experience](#)

5. rész: A helyi gazdaság zöldítése és a kapcsolódó foglalkoztatási lehetőségek

Ahogy a Heves vármegyei gazdaság zöldítése egyre gyorsabban halad, aktívan mérlegelni kell, hogy ez a folyamat milyen lehetőségeket teremt az érintett munkavállalók foglalkoztatására. Mivel az MVM Mátra Energia Zrt. dolgozói hátrányosan érinti a dekarbonizáció, nekik is esélyt kell adni arra, hogy részesüljenek a jelenlegi és a jövőbeni helyi gazdasági tevékenységek dekarbonizációja által teremtett foglalkoztatási lehetőségekből.

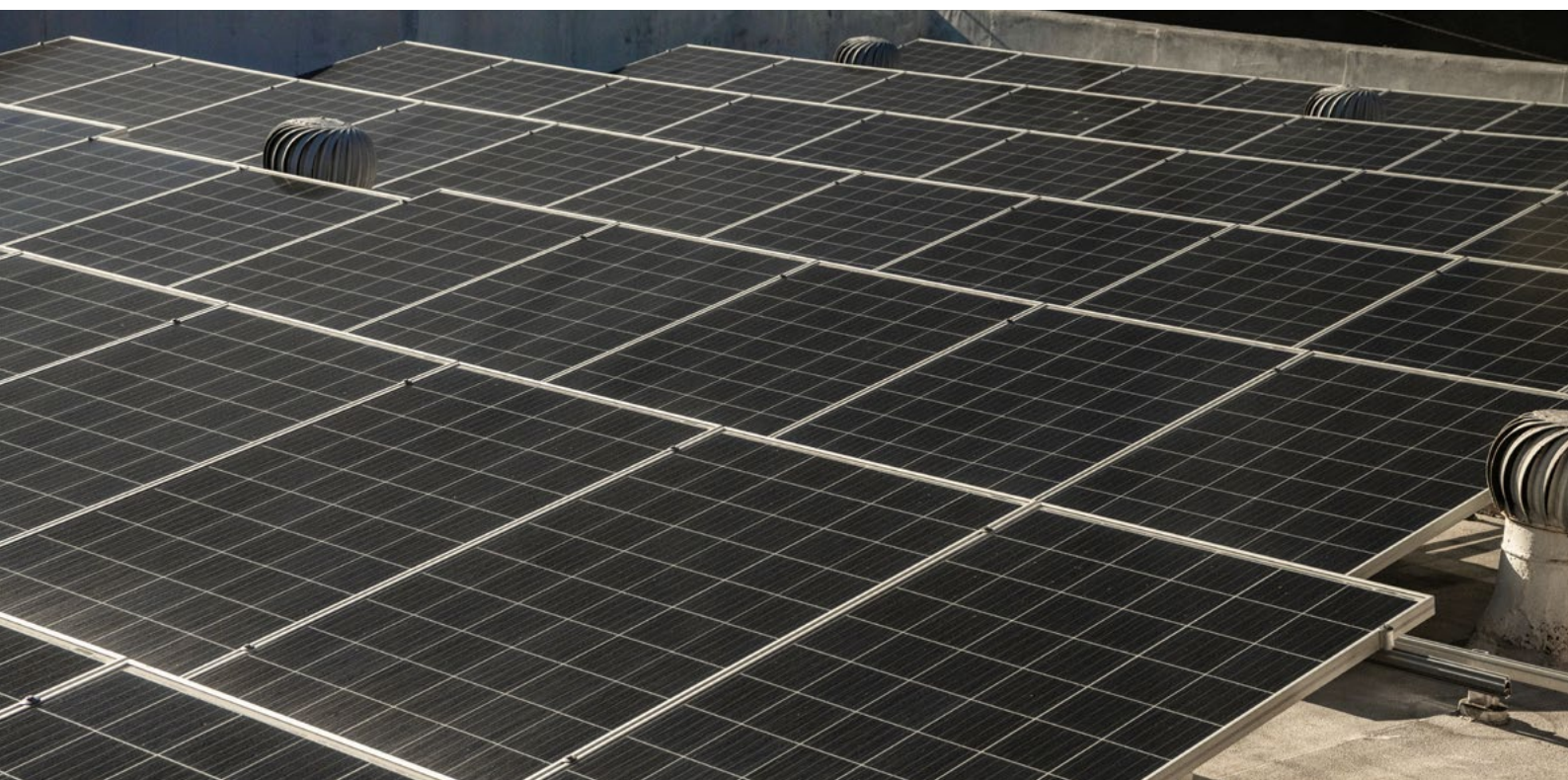
Ezért ez a rész azokat a zöld diverzifikációs és alkalmazkodási lehetőségek nagyságrendjét és jellegét vizsgálja a Heves vármegyei vállalatok bázisán, amelyek az érintett munkavállalók számára munkahelyet teremthetnek. Először a nagyobb cégek, különösen az MVM Mátra Energia Zrt. által teremtett lehetőségeket vizsgálja, majd részletesebben foglalkozik a helyi kkv-k által teremtett lehetőségekkel. Az ilyen kereslet és az érintett munkaerő sajátosságainak összehangolásával kapcsolatos kihívásokat és lehetőségeket, amint azt a 3. fejezetben részleteztük, a következő fejezetben vizsgáljuk meg.

Ebben a dokumentumban a helyi zöldgazdasági diverzifikáció és alkalmazkodás a gazdasági tevékenységek zöldítésére vonatkozik a környezetbarát termékek, folyamatok és gyakorlatok bevezetése révén, beleértve a körforgásos gazdaságra való áttérést, az energiahatékonyság növelését, a megújuló energiaforrások alkalmazását, az energiatárolás fejlesztését, a vízgazdálkodás hatékonyságának

biztosítását, stb. Az EU “Átmenetben lévő Szénrégiók” START csapata által a BDSZ számára kidolgozott jelentés a Heves vármegyei gazdaság zöldítéséről és a kapcsolódó meghatározásokról és fogalmakról [itt](#) található.

Mint említettük, számos uniós szénipari régió célja, hogy a zöldenergia központjává válva megőrizze nemzeti szerepét a villamosenergia-termelésben. Szakértelműk és erőforrásaik miatt az energetikai vállalatok gyakran továbbra is fontos helyi szereplők maradnak a zöldenergiára való átállás lehetővé tételében, mint például a Bord na Mona Írországbán, a PPC Görögországban, a ZE PAK Lengyelországban.

Hasonlóképpen, az MVM Mátra Energia Zrt. is tervezi, hogy továbbra is a Heves vármegyei gazdaság meghatározó vállalata marad. E tervek között szerepel a volt bányaterületek újrahasznosítása fotovoltaikus erőmű telepítése céljára, valamint egy hulladékból energiát előállító létesítmény bevezetése. Emellett a vállalat az erőmű melletti ipari park fejlesztését is szorgalmazza, hogy zöld tevékenységeknek adjon helyet, mint pl. a megújuló energiaforrásokból származó alkatrészek és szigetelőanyagok gyártása, valamint az építőanyagok újrahasznosítása. További elemzést érdemel az érintett munkaerő és a tervezett tevékenységek által teremtett munkahelyek összehangolásának lehetőségei, amit az MVM Mátra Energia Zrt. a BDSZ-szel közösen hajthatna végre. Például a barnamezős területek újrahasznosítása rövid- és középtávon többszáz munkahelyet teremthet az érintett munkavállalók számára, míg a megújuló energiaforrások alkatrészének gyártásával kapcsolatos foglalkoztatási igény lényegesen alacsonyabb, de hosszabb távon fenntarthatóbb lesz.

Tágabb értelemben a Heves vármegyei gazdaság bebizonyította, hogy képes nagy feldolgozóipari beruházásokat vonzani, különösen Gyöngyösön. Ezeknek a meglévő és a jövőbeni befektetőknek környezetbaráttá kell tenniük termékeiket, folyamataikat és gyakorlataikat, valamint a kapcsolódó ellátási láncokat. Bár a kapcsolódó foglalkoztatási lehetőségekhez könnyebben hozzáférnek majd a műszaki, vezetői, adminisztratív és IT munkakörökhez kapcsolódó készségekkel és kompetenciákkal rendelkező érintett munkavállalók, a helyi munkaerőpiac szűkössége azt jelenti, hogy ezek a vállalatok az érintett munkavállalók szélesebb csoportja számára jelenthetnek foglalkoztatási lehetőséget, amennyiben hajlandók átképezni magukat, elfogadni a valószínűsíthető bérkülönbséget és megváltoztatni ingázási szokásaikat.

A Heves vármegyei kkv-k szempontjából a zöldgazdaság diverzifikációjának és alkalmazkodásának, valamint a zöld termékek, eljárások és gyakorlatok fejlesztésének átfogó előnyei a következők:

- költségcsökkentés az energiahatékonyság és az új zöldenergiát hasznosító technológiák révén
- az üzleti folyamatok korszerűsítése a nagyobb hozzáadott érték megteremtése érdekében
- új piacokra való belépés

A BDSZ által végzett és a START-csapat által támogatott elsődleges kutatás rávilágít a kkv-k nézeteire a zöldgazdasági beruházások fontosságáról a vállalati teljesítmény kapcsán; valamint a zöldgazdasági lehetőségekre a költségek csökkentése, az új piacokra való belépés és az üzleti folyamatok korszerűsítése céljából. A BDSZ által a helyi kkv-k attitűdjéről és prioritásairól készített felmérés¹⁷ megállapítja, hogy

1. A válaszadók fele érdekelt abban, hogy a következő három évben zöldgazdasági beruházásokat hajtson végre olyan zöld technológiákba, amelyek a megújuló energiát hasznosító technológiák (különösen a napenergia), a zöld hőtermelő rendszerek (pl. hőszivattyúk) és az épületek energiahatékonysági beruházásai révén csökkenthetik a költségeket. Emellett a válaszadók több mint egyharmada érdekelt az energiatárolásba történő beruházásokban (a megújuló energiaforrásokból olcsón előállított villamos energia hatékonyabb kezelése érdekében).
2. A költségcsökkentő zöld technológiai beruházások iránti érdeklődés azt a megállapítást tükrözi, hogy a válaszadók kétharmada úgy vélte, hogy az energiaköltségek fontos részét képezik az általános termelési költségeknek, és szinte valamennyi válaszadó úgy vélte, hogy a magas energiaköltségek negatívan hatnak a nyereségesességre.

3. Korlátozott az érdeklődés (a következő három évben) zöldgazdasági beruházások megvalósítása iránt az üzleti folyamatok korszerűsítése (pl. a válaszadóknak csak egynegyede hajlandó beruházni a termelési rendszerek energiahatékonyabbá tételébe) vagy új piacokra való belépés érdekében (pl. a válaszadók közel kétharmada nem tervezi a körforgásos gazdaságba vagy a K+F-be történő beruházást).
4. A zöldgazdasági korszerűsítéssel kapcsolatos korlátozott beruházási kedvet az a tény is alátámasztja, hogy a felmérésben résztvevők több mint háromnegyede nem folytat zöld vagy körforgásos gazdasági tevékenységet.
5. A foglalkoztatást illetően, míg körülbelül egynegyedük úgy vélte, hogy a fent említett beruházásoknak pozitív hatása lenne, közel kétötödüknek nem volt véleménye a lehetséges foglalkoztatási hatásokról.
6. Az Igazságos Átmenet Alapot a válaszadók többsége (kb. kétharmada) katalizátornak tekinti a megújuló energiába és az energiahatékonyságba történő beruházásokhoz. Még az Igazságos Átmenet Alap lehetősége mellett is, a válaszadók alig több mint egyharmadát ösztönöznék arra, hogy beruházást juttasson végre körforgásos gazdasági tevékenységekbe, és csak egyötödük lenne érdekelt oktatási vagy kutatóközpontokkal való K+F és innováció alapú együttműködésben.

A felmérésből származó legfontosabb üzenetek az Igazságos Átmenet Alap jövőbeni Heves vármegyei felhasználására vonatkozóan a következők:

- Tudatosítani kell, hogy az Igazságos Átmenet Alapot nemcsak a kkv-k költségeinek csökkentésére lehet felhasználni, hanem az üzleti folyamataik korszerűsítésére, hogy nagyobb értéket teremtsenek, és új piacokra való belépésre ösztönözzék.
- Nemcsak a kkv-k körében kell felhívni a figyelmet a kkv-k zöldgazdasági beruházásaiban rejlő munkahelyteremtő potenciálra, hanem a politikai döntéshozók körében is tudatosítani kell ezt a kapcsolatot.
- Az innováció és a K+F terén támogatni kell az együttműködésen alapuló megközelítéseket. A kkv-k együttműködésbe való bevonása valószínűleg igényli a helyi, regionális és nemzeti vállalkozói szövetségek proaktív részvételét, valamint az érintett oktatási és kutatási központok mozgósítását.
- A fentiekre tekintettel szükség van a pályázati felhívások megfelelő kialakítására, valamint célzott promócióra a releváns projektötletek és mintaprojektek ösztönzése érdekében.

17. A felmérést 2023. november és december között végezték.

A felmérésen kívül a gyöngyösi Károly Róbert Campuson két kerekasztal-beszélgetésre is sor került helyi és országos érintettekkel, valamint számos interjú készült az iparági és vállalkozói szövetségekkel projektötletek és lehetséges mintaprojektek azonosítása érdekében. A javasolt ötletek közül a legfontosabbakat az alábbi táblázat tartalmazza.

Költségcsökkentés az energiahatékonyság és a zöld energia révén	Az üzleti folyamatok korszerűsítése és "zöldítése" a nagyobb hozzáadott érték megteremtése érdekében	Új piacokra történő belépés
- A napenergia széles körű alkalmazása a KKV-k által a költségcsökkentés érdekében, az akkumulátoros tárolók és szabályozók alkalmazása a megbízhatóság és a hatékonyság népszerűsítése érdekében. - Hőszivattyúk bevezetése integrált rendszerekbe (megújuló energiaforrásokkal, pl. napenergiával és tárolóval kombinálva) a kkv-k számára. - A helyi lakossági gáz- és lignitfűtési rendszerek kiváltása megújuló energiaforrásokkal (pl. hőszivattyúkkal) - Szennyvíz-hőszivattyúk integrálása a távfűtési rendszerekbe - A fa hatékony felhasználásának javítása a kkv-k és a lakosság számára történő helyi energiatermelés céljából, (pl. nagyobb hőfokú faapríték, biomassza) - Energiahatékonyság javítása a vetőmag-száritási folyamatokban	- A hőhulladék hasznosítás és a körforgás elősegítése az élelmiszeriparban tevékenykedő kkv-knál - A hőszivattyúk környezetbarátabb teljesítményének javítása, (pl. a lakásokba vagy zárt terekbe telepített hőszivattyúk zajcsökkentése) - Új típusú hűtőközegekkel működő hőszivattyúk telepítésére szakosodott szakemberek képzése - Hőszivattyú hűtőközeg újrahasznosító üzem létesítése - Építési hulladékok újrahasznosítása jövőbeli felhasználás céljából	- Az akkumulátoripar hazai kompetenciaközpontjának létrehozása Heves vármegyében - Helyi beszállítói bázis fejlesztése a hőszivattyús rendszerek alkatrészei és alrendszerei számára (pl. a svéd Quantum cég által fejlesztett, évi egymillió hőszivattyú gyártására tervezett nyíregyházi gyártóüzem ellátása.) - Készházak építése hatékony anyagfelhasználással és az energiafogyasztás minimalizálásával; esetleg a magyarországi Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz pénzügyi támogatásával. - Mezőgazdasági pelletkázán kifejlesztése a mezőgazdasági melléktermékek hasznosítására
Átfogó ötletek		
- A vállalatok és az oktatási és kutatási szervek közötti tudásátadás - a Mátrai Erőmű tudásának felhasználása a zöld diverzifikáció és az alkalmazkodás előmozdítására (pl. tudásátadás az akkumulátoriparnak) - A helyi villamosenergia-elosztó hálózat fejlesztése		

A fent említett projektötletek és potenciális mintaprojektek közül néhány ki lett választva illusztratív projektismertetőik kidolgozására. Ezek a következők: az akkumulátor-kompetenciaközpont, építési hulladék újrahasznosítása, élelmiszeripari körforgás és hőszivattyú iparág fejlesztés. Ezek a projektötletek azért lettek kiválasztva, mert alkalmasak arra, hogy bemutassák, hogyan lehet az Igazságos Átmenet Alapot a kkv-k üzleti folyamatainak korszerűsítésére használni, hogy nagyobb értéket teremtsenek, és a kkv-kat új piacokra való belépésre ösztönözzék (nem csak a kkv-k költségeinek csökkentésére).

Ami a helyi gazdaság zöldítéséhez és a kapcsolódó foglalkoztatási potenciálhoz nyújtott lehetséges uniós pénzügyi támogatást illeti, folyamatban van egy olyan pályázati felhívás kidolgozása, amelynek fedezetét az Igazságos Átmenet Alap biztosítja. A KKV hitelprogramnak, amely kamatmentes kölcsönt és vissza nem térítendő támogatást nyújthat a kkv-knak, két releváns alkomponense van¹⁸:

- **5.2.2. ÜHG-csökkentő technológiaváltás a kkv-
knál**, az energiahatékonyság növelése, jelentős ÜHG-kibocsátás-megtakarítás, a termelés energia- és kibocsátásintenzitásának csökkentése, a fosszilis energiáról való átállás felgyorsítása.
- **5.2.4 A kkv-k diverzifikációja** a zöld iparágakhoz kapcsolódó gyártási vagy szolgáltatási környezet létrehozásával vagy bővítésével, munkahelyteremtéssel.

A tervezett felhívás beavatkozási logikája a kiszolgáltatott vállalkozások kisléptékű fejlesztésének támogatásán alapul a klímasemleges gazdaságra való átmenet során. A felhívás célja, hogy a vállalkozásokat olyan modern technológiák és fejlett termelési eljárások bevezetésére ösztönözze, amelyek javítják erőforrás-hatékonyságukat és/vagy az előállított termékek/ szolgáltatások minőségét, és ezáltal magasabb termelékenységi szintet eredményeznek. A felhívás hangsúlyozza továbbá a környezeti fenntarthatóság elvét (pl. a körkörös gazdasági folyamatok elterjedése, a környezetszennyező termékek helyettesítése és a fenntartható termékpolitikák kidolgozása és végrehajtása), az energiahatékonyság javítását és a megújuló energiaforrások szélesebb körű használatát. Amint azonban az 1. táblázatban látható, a jelenleg kidolgozás alatt álló felhívás látszólag nem terjed ki a Területi Igazságos Átmeneti Tervben meghatározott valamennyi releváns gazdasági diverzifikációs beavatkozási műveletre, és olyan korlátozásokat fog előírni a támogathatóságra vonatkozóan, amelyek hatással lehetnek az általános hatékonyságra.

Összefoglalva, a Heves vármegyei gazdaság zöldítése valószínűleg számos üzleti és fejlesztési lehetőséget teremt a nagyvállalatok és a kkv-k számára. Ráadásul a vállalkozások ezen utóbbi csoportját az Igazságos Átmenet Alapon keresztül lehet segíteni ezek létrehozásában. Az ilyen lehetőségek megvalósulása várhatóan olyan mértékű további munkaerő-keresletet eredményeznek, amely elegendő ahhoz, hogy az MVM Mátra Energia Zrt. érintett munkavállalóinak jelentős részét felszívja. Ahhoz azonban, hogy ők ezekből a lehetőségekből részesüljenek, aktív támogatást kell nyújtani. A jelentés most erre a kérdésre tér ki.

18. Van egy harmadik alkomponens, amely az "5.3.1. Innovatív energiatárolás".

1. TÁBLÁZAT: HEVES VÁRMEGYE ZÖLD ÉS KÖRFORGÁSOS GAZDASÁGI DIVERZIFIKÁCIÓS IGÉNYEI ÉS A KÖRNYEZETI ÉS ENERGIAHATÉKONYSÁGI OPERATÍV PROGRAM (KEHOP PLUSZ) KERETÉBEN TERVEZETT PÁLYÁZATI KIÍRÁSOK KÖZÖTTI MEGFELELÉS

A Területi Igazságos Átmeneti Tervben azonosított gazdaságfejlesztési és diverzifikációs kihívások és igények	A Területi Igazságos Átmeneti Tervben meghatározott gazdasági diverzifikációs beavatkozási műveletek	A gazdasági diverzifikáció támogatására irányuló lehetséges pályázati felhívások helyzete a KEHOP Plus (5. prioritás)-ban	Megjegyzések (beleértve a lefedettségben azonosított hiányosságokat)
- A kkv-k kis gazdasági súlya - Alacsony vállalkozói aktivitás és üzleti inkubációs központ hiánya. - A kkv-k nem képesek saját kezdeményezésükre a zöld gazdaság irányába elmozdulni.	5.2.1. Üzleti inkubációs központok meglévő és induló, a zöld gazdaságban életképes kkv-k számára, üzleti mentorprogramok.	A pályázati felhívás(ok) még nincsenek kidolgozva.	A jelenlegi információk szerint e beavatkozási terület keretében pályázati felhívást fognak kiírni. Az Igazságos Átmenet Alap keretében azonban a gazdaság diverzifikációját szolgáló pénzügyi eszközöket (pl. kedvezményes kamatozású kölcsönök és támogatások) várhatóan nem fogják felhasználni új vállalkozások indításának támogatására.
- A kkv-k jelentős kiaknázatlan energiahatékonysági potenciálja - Szükséges a kkv-k támogatása az energiahatékonysági fejlesztésekbe történő beruházásokhoz.	5.2.2 A technológiai változást és az energiahatékonyság javítását célzó beruházások támogatása, amelyek lehetővé teszik a kkv-k számára az energiafogyasztás csökkentését, az üvegházhatású gázok kibocsátásának mérséklését és a fosszilis energiáról való áttérés felgyorsítását. Tartalmazza a megújuló energiatermelő és a megújuló energiáról rendszerek telepítését.	Kidolgozás alatt álló pályázati felhívás(ok) (a KEHOP Monitoring Bizottsággal közösen elkészített és megosztott tervezet) A felhívás az üvegházhatású gázok kibocsátását csökkentő technológiák bevezetésére és a kkv-k energiahatékonyságának javítására fog vonatkozni. Azonban: ✓ A felhívás csak meghatározott tevékenységeket folytató vállalkozások számára lesz nyitott, az irányító hatóság által meghatározásra kerülő támogatható TEÁOR-kódok (még előkészítés alatt álló) listája alapján. ✗ Az induló vállalkozások a javasolt felhívás keretében nem jogosultak hitelre.	Az irányító hatóság által javasolt TEÁOR-alapú megközelítés alkalmazása problémás lehet, ha a vállalkozások tényleges gazdasági tevékenységei nem felelnek meg a bejegyzett TEÁOR-kódjuknak. A TEÁOR-alapú megközelítés kizárhatja a hanyatló ágazatok ellátási láncában lévő, de a támogatható listán szereplő TEÁOR-kódnak nem megfelelő tevékenységet végző vállalkozásokat. A felhívás nem zárja ki kifejezetten azokat a hatékonyságot javító beruházásokat, amelyek valójában a fosszilis tüzelőanyag-intenzív tevékenységek meghosszabbítását támogatják ahelyett, hogy a dekarbonizációt segítenék elő és alacsony vagy nulla kibocsátású technológiák kerülnének bevezetésre.
- A kkv-k jellemzően nem innovatívak és nem folytatnak zöldgazdasági tevékenységet. - Támogatni kell a gazdasági diverzifikációt támogató K+F tevékenységeket a meglévő vállalkozások körében (beleértve a külföldről érkező befektetőket is). - Erősíteni kell a kkv-k innovációs kapacitását, különösen az innovatív új vállalkozásokon keresztül (pl. innovatív induló vállalkozások, beleértve a spin-off vállalkozásokat is). - A K+F tevékenységek előmozdításának szükségessége a meglévő vállalkozásoknál, induló vállalkozásoknál és külföldről érkező befektetéseknél.	5.2.3 Az oktatási és kutatási intézmények és a vállalkozások közötti K+F és innováció alapú együttműködések támogatása (főként kkv-k) a zöldgazdaságban rejlő innovációs potenciállal rendelkező K+F tevékenységek előmozdítása és/vagy a hatékonyság növelése, ezáltal az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése érdekében. Magában foglalja: - Alap- és alkalmazott ipari kutatás vagy kísérleti fejlesztés és a kapcsolódó építkezések, a K+F tevékenységeket és a kompetenciafejlesztést támogató eszközbeszerzés. - Az üzleti, innovációs és K+F tevékenységeket támogató infrastruktúra létrehozása és fejlesztése.	Nem várható(ak) pályázati felhívás(ok)	A jelenlegi információk arra engednek következtetni, hogy e beavatkozási terület keretében nem kerül sor pályázati felhívás kiírására. Ez annak ellenére van így, hogy a TIÁT hangsúlyozza, hogy a kutatási és oktatási intézmények K+F tevékenységeit össze kell kapcsolni a meglévő vállalkozásokkal és az induló vállalkozásokkal, különösen az innovációt igénylő és a dekarbonizációt elősegítő gazdasági tevékenységekben. Tekintettel arra, hogy Heves vármegye gazdaságában a K+F és innováció-intenzív iparágak súlya alacsony, az ilyen együttműködési tevékenységek ösztönzésének elmulasztása tovább növelheti a szakadékok a vármegye és az innovatívabb és technológiailag fejlettebb régiók között.

A Területi Igazságos Átmeneti Tervben azonosított gazdaságfejlesztési és diverzifikációs kihívások és igények	A Területi Igazságos Átmeneti Tervben meghatározott gazdasági diverzifikációs beavatkozási műveletek	A gazdasági diverzifikáció támogatására irányuló lehetséges pályázati felhívások helyzete a KEHOP Plus (5. prioritás)-ban	Megjegyzések (beleértve a lefedettségben azonosított hiányosságokat)
- A kkv-k kitörési pontjai a megújuló energiaipar (napenergia-ipar, hőszivattyúipar), az energiatárolási technológiákkal kapcsolatos tevékenységek (pl. akkumulátorgyártás és -újrahasznosítás, kapcsolódó kompetenciák megszerzése) és az energiahatékonyság javítását célzó ipari tevékenységek (pl. környezetbarát szigetelőanyagok gyártása). - A körforgásos gazdaság azért is releváns, mert Heves vármegyében a feldolgozóipar a legfontosabb ipari ágazat. Továbbá az OECD az építőipart a magyarországi körforgásos gazdaságra való áttérés szempontjából kritikusnak ítélt kiemelt területek közé sorolta a biomassza, az élelmiszerek és a műanyagok mellett).¹⁹	5.2.4 A zöldgazdaság diverzifikációjának, valamint a körforgásos gazdasággal kapcsolatos üzleti tevékenységek és gyakorlatok létrehozásának és elfogadásának támogatása, különösen a kkv-k körében. Ide tartozik: - Termelőeszközök vásárlása, infrastrukturális beruházások és tanácsadás a zöld- és körforgásos gazdasággal kapcsolatos tevékenységekhez kapcsolódóan. - A megújuló energiaforrások értékláncának létrehozása (pl. napenergia, akkumulátorgyártás, energiatároló eszközök komplex újrahasznosítása, biometán előállítás). - KKV-k beruházásai tárgyi vagy immateriális eszközökbe az áruk vagy szolgáltatások előállítására szolgáló körkörös gazdasági megoldások területén.	Kidolgozás alatt álló pályázati felhívás(ok) (a KEHOP Monitoring Bizottsággal közösen elkészített és megosztott tervezet) A felhívás(ok) a kkv-k diverzifikációjára vonatkozik(nak): a zöld iparágakhoz kapcsolódó gyártási vagy szolgáltatási környezet létrehozása vagy bővítése (azaz a zöld gazdaságot elősegítő technológiák/ üzleti megoldások értékláncához kapcsolódva), munkahelyteremtéssel. A támogatható területek közé tartozik a termelőeszközök vásárlása, infrastrukturális beruházások, egyéb beruházások tárgyi vagy immateriális eszközökbe. ✓ A felhívás csak meghatározott tevékenységeket folytató vállalkozások számára lesz nyitott, a támogatható TEÁOR-kódok (még előkészítés alatt álló) listája alapján ✗ Az induló vállalkozások nem lesznek támogathatók a javasolt felhívás keretében, annak ellenére, hogy az induló vállalkozások támogatása szerepel a TIÁT-ben	A TEÁOR-alapú megközelítés alkalmazásának (azaz a felhívás meghatározott ágazatokra/tevékenységekre való korlátozásának) indoka nem világos. A zöld és körforgásos gazdasággal kapcsolatos tevékenységek és gyakorlatok/modellek bevezetése gyakorlatilag minden ágazatban releváns lehet. Ahelyett, hogy csak bizonyos múltbeli vagy jelenlegi gazdasági ágazatokra korlátozódnának, az egész gazdaságban ösztönözni kellene a zöldgazdasági beruházásokat és a körforgásos gazdasági modellek bevezetését. Minden vállalkozás, amely tevékenységének diverzifikálása és munkahelyteremtés céljából ilyen típusú beruházásokat hajt végre, hozzájárul a a regionális gazdaság diverzifikációjához és nagyobb mértékben támaszkodik arra. Hasonlóképpen, az újonnan induló vállalkozások fontos elemei lehetnek a zöld termelői beruházásoknak, valamint a körforgásos gazdasági tevékenységek fejlesztésének és a munkahelyteremtésnek. Mind a IÁA, mind a TIÁT elismeri az induló vállalkozásokban rejlő potenciált, és azt, hogy a gazdaság diverzifikálására irányuló erőfeszítések részeként elő kell mozdítani az innovatív induló vállalkozásokat, különösen a spin-off vállalkozások létrehozását. Ezért nem világos, hogy miért nem támogathatók az induló vállalkozások.

19. OECD (2023), Towards a National Circular Economy Strategy for Hungary.

6. rész: Az érintett munkavállalók és a munkalehetőségek összekapcsolása

Általánosan elismert tény, hogy az átmenet miatt kiszoruló munkavállalók – különösen a kétkezi munkakörökben dolgozó lignitbányászok – meglévő képzettsége nem felel meg a Heves vármegyei munkaerőpiac jelenlegi igényeinek. Amint az a Területi Igazságos Átmeneti Tervben is szerepel, ezeket a munkavállalókat támogatni kell abban, hogy új munkalehetőséget találjanak a kompetenciáikhoz igazított és a régió munkaerő-keresletét tükröző képzési programok révén. Ezzel összefüggésben 2022-ben a LIFE program²⁰ keretében az MVM Mátra Energia Zrt. teljeskörű munkavállalói kompetenciafelmérést végzett, és a munkavállalók 40 %-ának képzési terveket dolgozott ki. A felmérés és a képzési tervek hasznos információkat jelentenek a munkaerő-kínálat és a jövőbeli lehetőségek összehangolásához.

Bár a Mátrai Erőmű lignittermelésének fokozatos megszüntetése rövid távon bizonytalan, és az új CCGT erőmű üzembe helyezésének függvénye, amely az előrejelzések szerint legkorábban 2027 közepére várható, továbbra is fontos, hogy ezt az időt az ipari szerkezetátalakítás megfelelő pillanatában a munkavállalóknak a bezárási időszak alatt és azt követően történő támogatásához szükséges beavatkozások megtervezésére és előkészítésére használják fel. Ebben a tekintetben más átmenetben lévő régiók tapasztalatai kétféle tervezési horizontot különböztetnek meg a támogatásra vonatkozóan:

- **Rövid távú intézkedések**, amelyek a munkahelyük elvesztésével szembesülő munkavállalók azonnali támogatási igényeinek kielégítésére irányulnak a bezárást és bezárást megelőző időszakban. Ezeknek az intézkedéseknek biztosítaniuk kell, hogy az MVM Mátra Energia Zrt. munkavállalói és a beszállítói láncoknál dolgozók, akik akut helyzetbe kerülnek, helyzetüktől függően hozzáférjenek a szükséges segítséghez. Ezek az intézkedések azonnali választ jelentenek a bezárára, hasonlóan a tünetek kezeléséhez, de fel kell ismerni, hogy az együttműködésre hosszabb időn keresztül szükség lehet, nem csak egyetlen intézkedésre.
- **Középtávú intézkedések**, amelyek célja a régió hosszabb távú készség-szükségleteinek felmérése és kielégítése. Például, egy öt-tíz éves távlatban, a Heves vármegyei gazdaság egyensúlyának helyreállításához el kell mozdulni a feldolgozóiparból a szolgáltatásnyújtás irányába, amit be kell építeni a képzési és készségfejlesztési intézkedésekbe. A már dolgozókon túlmenően fontos az átmenet alapjainak megteremtése már az iskolákban is, például az olyan területek iránti érdeklődés ösztönzésével, mint a természet- és műszaki tudományok, matematika, az informatika és a jövőorientált tantárgyak, például a robotika.

A támogatási intézkedések kidolgozását illetően – különösen a rövid távúakat tekintve – a korábbi tapasztalatok alapján javasolt néhány kulcsfontosságú elem a kihívások kezelésére és a rendelkezésre álló lehetőségek maximális kihasználására azon munkavállalók számára, akik a lignithez kapcsolódó tevékenységek fokozatos megszüntetése miatt elveszítik munkahelyüket. Ezek az elemek a következők:

- **Elkötelezettség és párbeszéd.** Fontos, hogy egyrészt az érintett munkavállalók és képviselőik, másrészt a támogató intézmények hálózata között érdemi párbeszéd alakuljon ki. A támogató hálózat magában foglalja magát az MVM Mátra Energia

20. LIFE-IP North-HU-Trans project (LIFE19 IPC/HU/000009); lsd: <https://webgate.ec.europa.eu/life/publicWebsite/project/LIFE19-IPC-HU-000009/secure-and-start-implement-an-effective-roadmap-for-the-low-carbon-transition-of-the-single-largest-coal-region-in-hungary> and <https://igazsagosatmenet.eu/en/home-2/>

Zrt-t, a regionális foglalkoztatási hivatalt, a képzési szolgáltatókat és tanácsadókat, valamint a helyi közigazgatást.

- **Világos és átlátható irányítás.** Fontos, hogy a kommunikációs csatornák egyértelműek és az irányítási szabályok átláthatóak legyenek, hogy minden fél tudja, ki melyik elemért felelős. Az érintett felek akkor tudnak a leghatékonyabban hozzájárulni, ha strukturált megközelítésben, csapatként dolgoznak. Világosnak kell lennie például annak, hogy ki felel a nyújtott támogatás általános koordinációjáért, és hogy a támogatási hálózatban az egyes partnerek milyen szerepeket kapnak. Ez viszont megkönnyíti a hatékony támogatási csomagok kidolgozását.
- **Együttműködés kialakítása.** A közvetlen támogatási hálózaton kívül, a jelenlegi és jövőbeli munkaerő-piaci igények és lehetőségek feltárásában fontos lehet az együttműködés más partnerekkel, például a regionális kereskedelmi kamarákkal és a helyi vagy országos vállalkozói szövetségekkel. Ennek alapján segíthetnek a személyre szabott támogatás (pl. tanácsadás, konzultáció, képzési és oktatási programok magánszemélyek és vállalatok számára) kidolgozásában, végrehajtásában és összehangolásában.
- **Személyre szabott támogatás csoportok és egyének számára.** A különböző alcsoportokkal való kapcsolatfelvétel holisztikus és személyre szabott megközelítésének kidolgozása növelheti a támogatás hatékonyságát. Az igények és a kompetenciák jelentősen eltérnek az egyének sajátos körülményeitől függően. Egyértelmű különbség van a 20-as és 30-as éveikben járó munkavállalók között, akik előtt áll még a munkával töltött élet nagy része, a karrierjük közepén tartó 40-es és 50-es éveik elején járó munkavállalók, valamint a munkával töltött életük vége felé közeledők között, akik az 50-es éveik közepén és végén járnak. Következésképpen egy vagy két átfogó támogatási intézkedés helyett hatékonyabb lehet több kisebb intézkedés. Ezen túlmenően azt is el kell ismerni, hogy az igények nem korlátozódnak csupán az alternatív munkahelyek megtalálására vagy a készségfejlesztésre. Az átmenet folyamata mind kollektíven, mind az egyének számára érzelmi kérdés, és fel kell ismerni például a munkavállalók mentális egészségével kapcsolatos lehetséges aggodalmakat, amik a foglalkozás, a napi rutin és a társadalmi interakciók elvesztéséből fakadhatnak.
- **A kiszolgáltatott munkavállalók segítése.** Különös figyelmet kell fordítani a kiszolgáltatott munkavállalók (pl. az alacsony képzettségűek és alacsony iskolai végzettségűek, akiknek különösen nehéz lehet alkalmazkodniuk az új

munkamódszerekhez) azonosítására és a velük való szoros együttműködésre, valamint annak biztosítására, hogy tisztában legyenek a kínálkozó lehetőségekkel, például a készségfejlesztési programokkal.

- **Az elvárások kezelése.** Fontos a munkavállalók elvárásainak körültekintő kezelése, hogy reálisak legyenek a jövőbeli foglalkoztatási kilátásokkal kapcsolatban; például annak felismerése szempontjából, hogy az alternatív munkalehetőségek nem biztos, hogy a munkavállalók által jelenleg megszokott foglalkoztatási feltételeket és bérszintet kínálnak.
- **Munkáltatói együttműködés.** A munkáltatóknak együtt kell működniük annak érdekében, hogy a munkavállalókat elengedjék tanácsadásra és képzésekre, még akkor is, ha a képzés nem kapcsolódik közvetlenül a jelenlegi munkájukhoz. Ez különösen fontos lehet a Mátrai Erőmű beszállítói láncában működő vállalkozások számára, amelyek esetleg kevésbé tájékozottak a kivezetés ütemezéséről és a saját tevékenységükre és munkavállalóikra gyakorolt hatásokról.

A támogatási csomagok számos aktív munkaerőpiaci intézkedést tartalmazhatnak, többek között készségfejlesztést, jóléti támogatást, tanácsadást és útmutatást az álláskereséshez, vállalkozói támogatást. A támogatás lehetséges elemei a következők lehetnek:

- **Készség-felmérés,** amely történhet kollektíven vagy egyénileg.²¹ A készség-felméréseket a munkaerő-állományban meglévő készségek és kompetenciák feltérképezésére használják (különösen az alacsony képzettséggel rendelkezők körében), és létfontosságúak ahhoz, hogy a kínált készség- és képzési támogatások a munkaerő igényeit tükrözzék, valamint relevánsak és az adott helyi körülményekhez igazítva legyenek. Az ilyen felmérések hangsúlyozhatják az előzetes tanulást is, és vezethetnek olyan kezdeményezésekhez, amik ezt a tanulást formálissá tehetik.
- **Az álláskereső és az üres álláshelyek összeillesztése:** például egy olyan támogatási program révén, amely a munkavállalóknak segít új állást találni azáltal, hogy összekapcsolja őket a potenciális munkáltatókkal, és átképzési tanfolyamokat kínál számukra. Ez kiterjedhet az outplacement programokra is – amelyeket általában a munkáltató által támogatott juttatásként, a végkielégítési csomag részeként nyújtanak –, és amelyek célja, hogy segítsék az átmenetet egy másik pozícióba vagy iparágba az új

21. Mint már említettük, a LIFE program keretében 2022-ben az MVM Mátra Energia Zrt.-nél munkavállalói kompetenciafelmérést végeztek, és ezt követően a munkavállalók 40 %-a számára képzési terveket dolgoztak ki.

munkahely megtalálásához szükséges ismeretek, útmutatás és képzés biztosításával (pl. karrier-tanácsadás, önéletrajzírás, interjú-tanácsadás, álláskereső eszközök használata stb. révén).

- **Készségfejlesztési programok**, amelyeknek tükrözniük kell a jelenlegi piaci igényeket, de ami még fontosabb, a valószínűsíthető jövőbeli növekedési és munkahelyteremtési lehetőségeket. Ezek lehetnek a feldolgozóiparban, de mivel a regionális fejlesztési stratégiák a gazdasági diverzifikációra összpontosítanak, más ágazatokban is megtalálhatók (pl. a szolgáltatási ágazatokban, a turizmusban, a vendéglátásban, a zöld- és a körforgásos gazdaságban stb.). Összességében a jövőbeni foglalkoztatási lehetőségek valószínűleg inkább e források sokaságából, mintsem a régióba irányuló nagy külső beruházásokból származnak majd. Az MVM Mátra Energia Zrt-n belül is speciális munkaerő-képzési igények merülhetnek fel a dolgozók további foglalkoztatására, például az új energiatermelési portfólió (gáz, biomasza, napenergia) vagy a lignitbányák helyreállítási munkálataihoz kapcsolódóan. Tágabb perspektívából nézve azonban a helyi vállalkozások – különösen a kkv-k – versenyképességének fokozásához a zöld és a digitális áttérés menetrendjéhez kapcsolódó készségigények kielégítésére lesz szükség, például olyan területeken, mint a megújuló energia, a környezetvédelmi ágazatok, az automatizálás, valamint a digitális és információs technológiák. Az ilyen programok időzítését össze kell hangolni az átállási ütemtervvel, és összhangba kell hozni a vállalat működési követelményeivel.

A munkavállalók alternatív foglalkoztatásának támogatására irányuló aktív intézkedéseken kívül számos más típusú beavatkozás is szóba jöhet. E jelentés 7. része kifejezetten az idősebb munkavállalók támogatásával foglalkozik. Az idősebb munkavállalóktól eltekintve, az egyéb (passzív) támogatási intézkedések a következők lehetnek:

- **Pénzügyi támogatás az elbocsátott munkavállalóknak.** Az elbocsátásra kerülő munkavállalók végkielégítésre jogosultak, amely a hosszú szolgálati idővel rendelkező munkavállalók esetében jelentős összegű lehet, ami nagy létszámú, erőműben és bányákban dolgozó munkavállalóra vonatkozik (a vállalati Kollektív Szerződésben szabályozottak szerint). Ez rövid távon némi lelki nyugalmat biztosíthat, és megfelelő lehet a munkáltató elhagyása és az alternatív állás megtalálása közötti időszak áthidalására. Az egyszeri, egyösszegű végkielégítésben részesülő munkavállalóknak azonban pénzügyi tanácsadásra lehet szükségük

azzal kapcsolatban, hogyan gazdálkodjanak bölcsen ezzel a kifizetett összeggel. Ezen túlmenően személyre szabott pénzügyi támogatás nyújtható időszakos (pl. havi) pénzügyi hozzájárulás formájában a volt munkavállalóknak; például 2016 óta a cseh állam pénzügyi támogatást nyújt a szén- és uránbányászati vállalkozások azon volt munkavállalóinak, akik a szerkezetátalakítás és a bányászati tevékenységek csökkentése miatt veszítették el állásukat.²²

- **Pénzügyi ösztönzők azon vállalkozások számára, amelyek elbocsátott munkavállalókat alkalmaznak.** Ilyen ösztönzőket például a vállalkozásoknak nyújtott hozzájárulás formájában lehetne biztosítani, hogy támogassa a bányászat és az energiatermelés fokozatos megszüntetése miatt munkahelyüket elvesztett újonnan felvett munkavállalók bérkifizetését. Például Karlovy Varyban (CZ) azok a munkáltatók, akik a lignitbányászatból és a villamosenergia-termelésből való áttérés elősegítésére létrehozott outplacement projekt keretében vesznek fel munkavállalókat, havi 550 euróig terjedő hozzájárulást kapnak az újonnan felvett munkavállalók első kilenc hónapi bérének támogatására.²³
- **Pénzügyi ösztönzők vagy egyéb intézkedések a munkaerő mobilitásának előmozdítására.** A Heves vármegyei munkaerő egyik jellemzője, hogy viszonylag kevésbé tolerálja az ingázást, különösen az alacsonyabb képzettséget igénylő munkalehetőségek tekintetében. Ebben az összefüggésben megfontolhatóak olyan intézkedések, mint például a volt bányász és erőműves dolgozóknak a lakóhelyükön kívüli új munkahelyekre történő ingázás költségeinek fedezésére fizetett utazási támogatás, vagy esetleg támogatott tömegközlekedés biztosítása az ingázásra való hajlandóság elősegítése érdekében.

22. Ez az állami pénzügyi támogatás a szén- vagy uránbányászati tevékenységet folytató jogi személyek szerkezetátalakításával vagy tevékenységük csökkentésével kapcsolatos társadalmi hatások enyhítéséhez való hozzájárulásról szóló 342/2016. kormányrendelet alapján vehető igénybe. Ld: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-342>

23. https://energy.ec.europa.eu/document/download/2760a3f2-75ea-486f-b33d-4d2de3b3b599_en?filename=employment_and_skills_in_karlovy_vary_-_part_i.pdf

7. rész: Idősebb munkavállalók

Ahogy korábban írtuk, az MVM Mátra Energia Zrt. munkaerőállománya előregedőben van, 2025-ig várhatóan mintegy 300 munkavállaló fog nyugdíjba vonulni, és hasonlóan sokan lesznek 60 év feletti 2025-re. Az idősebb, 50 év feletti és különösen a 60 év feletti munkavállalók számára sok esetben korlátozottak lesznek a lehetőségek arra, hogy biztonságos és jövedelmező alternatív munkát találjanak. Ráadásul, mivel sok bányász fizikailag megterhelő munkarendben dolgozott, egészségi állapotuk valószínűleg megromlik. Ezért az idősebb munkavállalók korai nyugdíjazásának támogatása nagyon fontos kérdés.

Tekintettel a kérdés jelentőségére az igazságos átmenet biztosítása szempontjából, a BDSZ 2021-ben javaslatot nyújtott be a magyar kormányhoz egy szociális alap létrehozására az MVM Mátra Energia Zrt. munkavállalói számára. Ezt a Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszközből (RRF) finanszírozták volna, és egy olyan korengedményes nyugdíjazási juttatási rendszert hozott volna létre, amely a jogosult munkavállalókat a szokásos törvényes nyugdíjkorhatár eléréséig támogatta volna. A BDSZ javaslatának jelentős támogatottsága volt a munkavállalók körében. Ilyen rendszer még mindig nem létezik.

Annak érdekében, hogy ezt a jelentős kérdést tágabb uniós kontextusba helyezze, a START-csapat a BDSZ számára összehasonlító elemzést készített az EU szénágazatában, elsősorban Csehországban, Németországban, Lengyelországban és Spanyolországban az idősebb munkavállalóknak nyújtott nyugdíj- és támogatási csomagokról. A [jelentés itt](#) olvasható.

A jelentés megállapítja, hogy „a korai nyugdíjazás a társadalmilag felelős szénkivezetés vagy az igazságos átmenet alapvető eszköze volt és lesz” az EU-ban. A jelentés továbbá hasonlóságokat talált a négy vizsgált korengedményes nyugdíjazási rendszerben. Mindegyik lehetőséget biztosított az idősebb munkavállalóknak, akik megfelelő számú szolgálati évvel rendelkeztek, hogy megfelelő jövedelemmel és/vagy kiegészítő juttatásokkal (pl. megfelelő végkielégítéssel) a törvényes nyugdíjkorhatár eléréséig a korengedményes nyugdíjazás mellett döntsenek.

A négy összehasonlított államban a beazonosított másik közös jellemző, hogy a korengedményes nyugdíjazási rendszerek általában nem önálló intézkedések, hanem egy szélesebb körű átállási stratégia és intézkedési program részét képezik, amely passzív és aktív intézkedéseket (pl. át- vagy továbbképzések, vállalkozások alapításához nyújtott támogatások), valamint a helyi gazdaság diverzifikációját támogató beruházásokat ötvöz. A korengedményes nyugdíjazási kezdeményezések sikerének feltétele továbbá, hogy integrálódjanak más szociálpolitikai intézkedésekkel, különösen a hatékony és eredményes jóléti intézkedésekkel.

A jelentés közzététele óta, 2023 októberében az Európai Bizottság az uniós állami támogatási szabályok alapján jóváhagyott egy 300 millió eurós lengyel programot, amely a szén- és lignittüzelésű erőművek és lignitbányák bezárása által érintett munkavállalók támogatására irányul. Az intézkedés értelmében a támogatás a munkavállalók számára egy éves végkielégítés formájában valósul meg, amelyet a munkavállalók az alkalmazandó kollektív szerződésben előírt végkielégítések helyett választhatnak. Ami az idősebb

munkavállalókat illeti, Lengyelország arról is értesítette az Európai Közösséget, hogy a nyugdíjkorhatárhoz közel álló munkavállalóknak a nyugdíjba vonulásukig legfeljebb négy évig terjedő fizetett szabadságot biztosít. A rendszer 10 évig, 2034 februárjáig tart, és Lengyelország ezen időszak után kérheti a meghosszabbítását.

A BDSZ a fent említett lengyel intézkedéseket elfogadható lehetőségnek tartja Magyarországon is adaptálni és alkalmazni. Egy másik, a BDSZ által is támogatott lehetőség az MVM Csoportos Kollektív Szerződés alkalmazása az érintett idősebb munkavállalói csoportra. A Csoportos Kollektív Szerződés értelmében a munkavállalók a nyugdíjba vonulás előtt 60 hónapig tartalékkállományba helyezhetők. Tekintettel arra, hogy a megoldás előmozdításához pénzügyi forrásokat kell találni, a BDSZ azt javasolta az IndustriALL Europe-nak, hogy az Európai Bizottságot kérjék fel egy európai szociális alap létrehozásának lehetőségére az ilyen körülmények között nyugdíj előtt álló munkavállalók számára, amelyhez a munkáltatók pályázás útján férhetnének hozzá.

Végül, nem minden 60 év feletti munkavállaló akar nyugdíjba vonulni, ha egészségi állapota és körülményei lehetővé teszik; dönthet úgy, hogy a munkaerőpiacon marad és/vagy segít a közösségének, bár kevésbé intenzív munkarendben. A foglalkoztatás alternatív modelljei, mint például a társadalmi vállalkozások (lásd a 4. részt), megfelelőek lehetnek ezekben az esetekben, csakúgy, mint a célzott és személyre szabott támogatások, például az outplacement és a képzés. A korábbi magyarországi mélyművelésű bányabezárások során a BDSZ képviselői négy szemközt megbeszéléseket folytattak a munkavállalókkal, hogy mérlegeljék a lehetőségeket és a preferenciákat. Azokat, akik részt akartak venni képzési/átképzési programokban, a munkáltató anyagilag támogatta.

8. rész: Következtetések

Az elvégzett kutatás alapján az alábbiakban hat átfogó következtetést fogalmazunk meg.

A tudatosság és megértés növelése az érintett csoportok és a helyi érdekeltek körében – a rövid távú elhalasztás ellenére a lignittüzelés fokozatos megszüntetése az erőműnél, és a bányászati tevékenységekre gyakorolt hatása jelentős társadalmi-gazdasági következményekkel jár Heves vármegyére nézve. Az átmenetben érintett csoportok, közösségek és helyi érdekeltek körében a tudatosság növelésére rendszeres és fenntartható megközelítést kell bevezetni.

Az átmenethez szükséges helyi szintű kapacitás kiépítése és összekapcsolása a nemzeti szakpolitikai döntéshozatallal és forrásokkal – beavatkozásra és korrekcióra van szükség az igazságos átmenethez lényeges helyi szintű kapacitás kiépítése érdekében; ez vonatkozik a széleskörű irányításra, a megfelelő forrásokra és a helyi szintű kapacitásfejlesztésre, hogy az Igazságos Átmenet Alapot – amennyiben rendelkezésre áll – hatékonyan fel lehessen használni. További mozgástér van a helyi és a nemzeti szint közötti koordináció és együttműködés javítására. A LIFE-IP North-HU-Trans projekt tevékenységeit e tekintetben szükséges helyreállítani és megerősíteni.

A munkavállalók felkészítése az alternatív foglalkoztatásra célzott támogatással – az érintett munkavállalók szükségletei eltérőek, ezért a támogatást (pl. tanácsadás, outplacement, átképzés, stb.) a konkrét körülményeikhez és a számukra releváns lehetőségekhez kell igazítani. Ezen túlmenően az ilyen támogatás időzítését össze kell hangolni az átmenet ütemezésével, és összhangba kell hozni a vállalat működési követelményeivel. Az ilyen típusú támogatásnak összhangban kell lennie az Igazságos Átmenet Alap beavatkozási területeivel. Ez a célzott támogatás felhasználhatja a BDSZ magyarországi mélyművelésű bányabezárások során szerzett tapasztalatait is, amelyek során a BDSZ képviselői négy szemközt megbeszéléseket folytattak a munkavállalókkal, hogy mérlegeljék a lehetőségeket és a preferenciákat. Ebben a kérdésben lehetőség van a szakszervezet és az MVM Mátra Energia Zrt., különösen annak HR osztálya közötti szorosabb együttműködésre.

A dekarbonizáció foglalkoztatási lehetőségeihez való hozzáférés lehetővé tétele a munkavállalók számára – mivel az MVM Mátra Energia Zrt. munkavállalóit hátrányosan érinti a dekarbonizáció, nekik is esélyt kell kapniuk arra, hogy részesüljenek a dekarbonizáció és a jelenlegi és jövőbeli helyi gazdasági tevékenységek zöldítése által teremtett foglalkoztatási lehetőségekből. Ehhez munkaerő-piaci intézkedésekre lesz szükség annak biztosítása érdekében, hogy az

érintett munkavállalók sikeresen illeszkedhessenek az MVM Mátra Energia Zrt-nél, más nagybefektetőknél és kkv-knál kínálgató új munkalehetőségekhez vagy versenyezzenek azokért.

A kkv-k ösztönzése és támogatása, hogy kiaknázzák a bennük lévő potenciált, és létfontosságú szerepet töltsenek be a Heves vármegyei gazdaság zöldítésében és új munkahelyek teremtésében – a helyi gazdaság strukturális egyensúlyhiányára és a nagyobb innováció szükségességére tekintettel a helyi kkv-k szerepe – beleértve a start-up vállalkozásokat is – a zöldgazdaság diverzifikációjában és az alkalmazkodásban kritikus fontosságú. Továbbá, a kkv-k tevékenységének zöldítése lehetővé teszi a kkv-k számára a költségek csökkentését, az új piacokra való belépést és a modernizációt, miközben foglalkoztatási lehetőségeket is teremt. Az Igazságos Átmenet Alapot arra kell felhasználni, hogy a kkv-kat és az induló vállalkozásokat új piacokra való belépésre, valamint termékeik, folyamataik és gyakorlataik korszerűsítésére ösztönözze, ne csak a költségeket csökkentse, és optimalizálja a kapcsolódó fenntartható munkahelyteremtést.

Az idősebb munkavállalók sajátos körülményeinek felismerése – Tekintettel arra, hogy jelentős számú idősebb munkavállaló vett részt tartósan bányászati és egyéb fizikailag megterhelő tevékenységekben, egészségük és foglalkoztathatóságuk valószínűleg romlott. Az EU más szénbányászati régióhoz hasonlóan sokuk számára valószínűleg a korengedményes nyugdíjba vonulás lesz az egyetlen járható út. Egy ilyen rendszert a nemzeti szintű koordináció mellett a BDSZ-szel konzultálva kell kialakítani, és azt megfelelően finanszírozni. Helyénvaló, hogy a jelentés ezzel a következtetéssel zárul, tekintve, hogy az igazságos átmenet csak akkor valósulhat meg, ha az idősebb munkavállalók igényeit is figyelembe vesszük.

KAPCSOLATBA SZERETNE LÉPNI AZ EU-VAL?

Személyesen

Az Európai Unió területén több Europe Direct információs központ is működik. Keresse meg az Önhöz legközelebb eső központot: https://europa.eu/european-union/contact_hu

Telefonon vagy e-mailben

A Europe Direct központok feladata, hogy megválaszolják a polgárok Európai Unióval kapcsolatos kérdéseit. Vegye igénybe a szolgáltatást

- az ingyenesen hívható telefonszámon: 00 800 6 7 8 9 10 11 (bizonyos szolgáltatók számíthatnak fel díjat a hívásért),
- a rendes díjszabású telefonszámon: (+32 2) 29-99-696, vagy
- e-mailen: https://europa.eu/european-union/contact_hu

INFORMÁCIÓKAT KERES AZ EU-RÓL?

Online

Az EUROPA portál tájékoztatással szolgál az Európai Unióról az EU összes hivatalos nyelvén: https://europa.eu/european-union/index_hu

Uniós kiadványok

A következő címen uniós kiadványok tölthetők le/rendelhetők meg díjmentesen/fizetés ellenében: <https://op.europa.eu/hu/publications>. Ha bizonyos ingyenes kiadványokból több példányra van szüksége, rendeljen a Europe Direct központtól vagy hazájának helyi információs központjától (lásd: https://europa.eu/european-union/contact_hu).

Uniós jogszabályok és kapcsolódó dokumentumok

Az EUR-Lex portálról bármelyik hivatalos nyelven letölthetők az EU jogi tartalmai és az 1951-től megjelenő jogszabályai: <https://eur-lex.europa.eu>

Az EU által gondozott nyílt hozzáférésű adatok

A nyílt hozzáférésű adatok európai uniós portálja (<https://data.europa.eu/euodp/hu>) uniós adatkészletekhez biztosít hozzáférést. Az adatok kereskedelmi és nem kereskedelmi célból egyaránt díjmentesen letölthetők és felhasználhatók.

Initiative for coal regions in transition

The Initiative for coal regions in transition is led by the European Commission.

🔗 ec.europa.eu/coal-regions-in-transition

✉ secretariat@coalregions.eu

🐦 @Energy4Europe

Az Európai Unió
Kiadóhivatala